

Дев'ять Всеукраїнська художня виставка "Україна від Трипілля і до сьогодні в образах сучасних художників" відкрилася! (Про це у наступному числі "СП")

Словник доби. Діджиталізація

Володимир КАРАЧИНЦЕВ

Діджиталізація. Від англійського *digitalization*. Словник сучасної української мови та сленгу "Мислов" обрав цей неологізм словом 2019 року. Означає широке впровадження цифрових технологій у суспільне життя. **Цифровізація.** Точніше: "цифрова трансформація" суспільства. Трансформація — це процес. У рамках тренду глобальної цифрової революції. За цим новим (для багатьох) словом криється зміна епох. Епоха нових технологій визначає розрив між суб'єктами цивілізаційних процесів. І виявляє наше місце і перспективи у цих змаганнях.

Слово вийшло з надр ІТ і вже знайшло своє місце у сфері державного управління. Глобально. Цьогоріч було створено Міністерство цифрової трансформації України, яке планує цифровізацію держави. "Держава в смартфоні" — вислів формулює важливий тренд року, що минув. Діджиталізація реформ в економіці не заміняє, але мала би їм сприяти. Якщо їх впроваджувати.

На відміну від попередніх років: 2018-й — *Томос*, 2017-й — *безвіз*, 2016-й — *корупція*, 2015-й — *блокада*, 2014-й — *кіборги*, 2013-й — *Євромайдан*, перемогло начебто "неполітичне" слово. Так його схарактеризували ЗМІ.

Цифровізація ж має сокриті смисли. Йдеться про суть політики. За цим словом — глобальне системне бабло. І певний проект. У центрі сучасної цивілізаційної моделі стоїть банкомат. Це і цифроматика і цифрові технології в медицині, в космічній галузі й т. ін. Зрозуміло, за американськими лекалами виробництва і споживання. Принаймні там — осно-

вні господарі грошей, режисери і сценаристи футуристських блокбастерів, які формують майбутнє, штаб-квартири структур, важелі й механізми впливів: кредитні картки, інформаційні системи, соціальні мережі тощо.

Торік у Франції словом року було обрано неологізм *номофобія* (*nomophobia*) — боязнь зостатися без мобільного телефону. І у нас ставлення до нових технологій — від цифроманії до цифрфобії. Однак зазвентує ще раз: номофобія, цифрфобія як і -манія — це рівень побуту, а не суть.

Відомо, що інтернет, соціальні мережі можуть активно впливати на колективну свідомість, аж до розхитування суспільства. Особливо в умовах гібридної війни. Стратегічно — аж до змін культурної матриці. Гадаю, створення Міністерства сприятиме концентрації державної волі на забезпеченні наших інтересів у сфері нових технологій, зокрема безпеки інформаційного і телекомунікаційного просторів. Позаяк навіть поверховий аналіз функціонування в Україні основних операторів у цих сферах виявляє гостру потребу у відповідних заходах захисту.

Щодо впливу соціальних мереж на колективну свідомість. У 2016 році ми з цікавістю відслідковували викриття впливу російських професійних "цифровиків" на перебіг виборчої президентської кампанії у США. Сам шеф Фейсбуку Цукерберг, працівники "Кембрідж Аналітика" давали пояснення в американському Конгресі, викриваючи способи впливу...

Втім, сьогодні, попри активне медійне висвітлення зусиль представників Демократичної партії США запустити процес відставки чинного президента Д. Трампа, американський словник Вебстера проігнорував слово *імпічмент*, як на мене, найбільш вживане, і обрав словом 2019 року неочікуване *they* — "вони",

"деякі". Нейтральний до статі займенник — для визначення тих, хто не хоче асоціювати себе зі своєю біологічною статтю (ні чоловічою, ні жіночою). Суттєву роль у виборі відіграла ЛГБТ-спільнота. Повторюю: завдяки соціальним мережам та інтернетним пошуковим системам. Очевидно, деперсоналізація людини входить в якийсь ширший діджитальний футурпроект...

Редактор словника Пітер Соколовський пояснив, що словом зацікавилися після виступів декількох знаменитостей. Йдеться передусім про 22-річну модель Осло Грейс, яка називає себе "небінарним трансгендером". За її словами, вона відчуває себе "деякими хлопчиком і дівчинкою", а свою власну біологічну стать вважає за краще не розкривати. До Грейс долучився співак Сем Сміт, котрий (чи вже котрі) просить називати себе "вони" замість "він"... У постах в Інстаграмі вони описують свої непрості екзистенційні психологічні переживання...

Отакі проблеми на тлі масштабних пожеж у Каліфорнії. До того ж, пожежі вирували у Бразилії, Росії, Австралії й призвели до смерті значної кількості людей, тварин, птахів... Загострена увага громадськості до кліматичних змін спричинилася до вибору словом року *climate emergency* — *надзвичайний стан* у цій сфері. За версією Оксфордського словника.

P. S. Проблеми з кліматичними змінами відчувають усі, включно з трансгендерами, бо двоокис вуглецю матиме негативний вплив на спільне довкілля. А от описані проблеми гендерної ідентичності у творчих американців, гадаю, для більшості українців малозрозумілі. Особливо в умовах реальних воєнних загроз та й просто екзистенційних викликів. Надворі зима...

Втім, діджиталізацію не зупинити. Тож у ногу з часом, пошуковуючи і захищаючи свої інтереси! Шануймося!

Запорука нашого майбутнього — соборність (Осмислення часу тривоги, надії і віри)

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Що релігія і політика тісно переплетені між собою, бачимо навіть у літописі Нестора, де розповідається, як до князя Володимира перед хрещенням України-Руси прийшли німці (у розумінні посланці Папи) вихваляючи свою віру. Князь Володимир на їхні слова сказав: "Вертайтеся собі додому, бо батьки наші не прийняли вашої віри". Хоч професор Огієнко літописні розповіді про хрещення вважає літературним оповіданням про реальну подію, проте відповідь: "Бо батьки наші не прийняли вашої віри" — незаперечне свідчення, що мешканці України-Руси задовго до офіційного хрещення вже були обізнані з християнством. Не лише зі сходом, а й із західним обрядами. Хоч у далеку давнину не було між ними різниці. Впевнений: ті, хто нині готові до посилення битися за "чистоту" "російського православ'я", ніколи не чули, що автором доктрини, на якій базується Православна церква, був єпископ середини IV століття Осій Кордубський — один зі святих православної Церкви! Був він єпископом у місті Кордова, що на півдні Іспанії... Тому "російська" православна доктрина, як і більшість російської історії, просто вкрадена.

Закінчення на стор. 6

НОВА ПРАЦЯ МИКОЛИ ТИМОШКА

4

"...І Я В ТІМ ПОЛІ — КОЛОСОК"

7

Євген ЛУПАКОВ,
почесний голова Співки офіцерів України,
капітан 1-го рангу у відставці

Перша присяга українському народові

18 січня 1992 року — ще одна сторінка нашої героїчної історії, ще один день слави українського війська! Він став знаковим у процесі відродження національного флоту України. Цього дня волею невеликої групи морських офіцерів було розірвано шовіністичну блокаду процесу створення морської складової збройного щита України. Відтоді, попри силову протидію, бере початок відродження морської ратної слави українського народу.

й цікавили. За тиждень поневірянь коридорами влади України Касатонов зрозумів безперспективність задуму...

Цю ж “чашу розчарувань” у київських коридорах після Касатонова випив і інший улюбленець флоту — віцеадмірал Микола Клітний, але не розчарувався, а прийшов до ВМСУ і до окупації Криму віддавав свій досвід і знання українському флоту. А міг би зробити більше, якби йому не заважали!

Ми в цьому впевнились вже 3—4 квітня 1992 р., прибувши на свій III з’їзд Співки офіцерів України та побувавши і в Міністерстві оборони, і в Верховній Раді України...

Вже 10 січня 1992 р. накази командувача ЧФ про підпорядкування ЧФ Україні, підготовку до прийняття трьох присяг було відмінено...

Але українці в редакції флотської газети “Флаг родини” того ж дня, 10 січня 1992 року, без дозволу штабу флоту опублікували звернення президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних сил України Леоніда Кравчука

Вони першими склали присягу народу України

ка до військовослужбовців Збройних сил, що дислокувалися на території України. Оскільки Україна взялася до створення власних Збройних сил, перший президент України закликав військовослужбовців “спокійно і розсудливо зробити особистий вибір і визначитися щодо подальшого проходження військової служби” і до 20 січня скласти присягу на вірність народу України. І хоча за цю публікацію Касатонов зняв з посади і звільнив у запас головного редактора газети капітана 1 рангу Ярослава Князя, а велику частину тиражу газети було знищено, та “газета все одно дійшла до свого читача”.

Військову машину важко запустити, а ще важче зупинити...

Люди готові були ризикувати чим завгодно, розуміючи, що чергової такої нагоди, можливо, ще довго не дочекаються.

Ключевці ризикнули. Вони були першими! Звичайно, в такій ситуації про проведення урочистого ритуалу прийому присяги на плацу школи не було й мови, рота була б заблокована і розпоросена. Тому вирішили ритуал складання присяги провести в приміщенні канцелярії роти.

Ось як описує ці події на сайті “Слово Севастополя” голова громадського військово-історичного клубу ВМС України ім. С. Шрамченка, заслужений журналіст України, капітан 1-го рангу запасу Мирослав Мамчак:

“І, як уже велике, був цей день поробочому простим. Перед обідом у визначеному приміщенні зібралися офіцери роти. Першим військову присягу на вірність народу України склав командир роти капітан 3-го рангу Олександр Ключев, за ним —

його заступник капітан 3-го рангу Віктор Кравченко, командири навчальних взводів капітан 3-го рангу Борис Цимбал, капітан-лейтенант В’ячеслав Гладніков, мічман Сергій Рябінін, його заступник мічман Олег Белов, старшина роти старший мічман Микола Журавльов. Разом з ними присягу склали капітан 2-го рангу Микола Тихонов, капітани 3-го рангу Яків Древаль, Петро Піддубний та понад 20 мічманів Школи водолазів”.

Спершу офіцери не підключали до ритуалу складання української присяги курсантів-матросів строкової служби. Але матроси наполягли, і того ж дня майже всі матроси 3-ї роти водолазів присягнули на вірність українському народу.

Першими українськими матросами при відсутності ще самого українського флоту стали матроси А. Бутрин, О. Волинець, О. Прищепа, В. Сапожник, І. Влад, В. Бобик, А. Низвицький, А. Крутько, Гергало, А. Товкач, І. Данчук, І. Коваленко, В. Костін, С. Голобородько, І. Аверичев, С. Фесенко, В. Тхір, Ю. Яремчук, А. Маль-

командиром якої я був, присягнула народові України. Церемонія пройшла чітко, організовано. Коли про це стало відомо на флоті, мене викликали до помічника командувача Чорноморського флоту капітана 1-го рангу В. Долгова, де довелося пояснювати, що ми вважаємо себе громадянами України і тому присягнули на вірність її народові. Зранку наступного дня мене викликав до себе начальник Школи водолазів капітан 2-го рангу В. Вишневецький. І посипалися запитання: чому, мовляв, я, росіянин, присягнув, а він, що народився в Україні, не присягає; якими будуть мої дії, якщо надійде наказ міністра оборони України узяти зброю і захопити штаб ЧФ?

Довелося відповісти фразою: “Кому здати посаду?”

Того ж дня о сьомій годині вечора потужний передав мені наказ прибути в штаб ЧФ до адмірала Касатонова. В суботу я був у командувача. Він поставив вимогу відмовитися від присяги. Я сказав, що цього не буде. Наступного ж дня мені було вручено обхідний лист про складання обов’язків. Коли я зажадав номер наказу про звільнення з посади, командир частини послався на усний наказ командувача Чорноморського флоту.

Увечері того ж дня, хоч я і не здав справи, мені запропонували залишити частину”.

Зашорене, перелякане за власну шкуру командування Школи підготовки водолазів Чорноморського флоту, серед них і українець, капітан 1-го рангу Олександр Крамаренко (хохол-манкурт), який, погрожуючи Ключеву (росіянину) пістолетом, кричав: “Я вас, хохлов, всіх перестреляю...”, організувало справжнє цькування офіцерів та мічманів, які склали присягу на вірність народові України. Згодом було усунуто від виконання обов’язків, а потім просто виведено за територію частини капітана 3-го рангу Олександра Ключева, капітан-лейтенантів Юрія Шарлая і Валерія Кравченка.

Так розправилися з тим, хто перший склав присягу на вірність українському народу. Потім Олександр Ключеву довелося пройти через усі приниження на засіданні атестаційної комісії, де з нього зробили “професійно непридатного” офіцера. Хоча рота, якою він командував, тривалий час до цього була найкращою на флоті.

Серед тих, хто склав присягу в Школі водолазів, були капітан 2-го рангу Микола Тихонов, капітан 3-го рангу Петро Піддубний, капітан-лейтенант Яків Древаль, 21 мічман, серед них Микола Хомич та інші.

А як же захистила своїх захисників, які склали на її заклик присягу їй на вірність, українська влада? А ніяк!

Як члени Севастопольської співки офіцерів України (нині — Севастопольська організація СОУ) вони не здалися російським окупантам, а разом зі своїми побратимами співчанами почали відроджувати і відродили! — Військово-морські сили України.

У другій половині квітня 1992 року до орггрупи ВМС України прибули й матроси роти Ключева. Вони вже більше не могли терпіти тиску командування з вимогою відмовитися від української присяги і стали основою військових моряків відроджуваних Військово-морських сил України.

Однак морально-психологічна ситуація, яка супроводжувала становлення вітчизняного флоту, не могла не позначитися і на здоров’ї перших офіцерів ВМС України.

На жаль, наш Герой-побратим не дожив до цього дня, він першим із членів Організаційної групи ВМСУ відійшов у краї світи...

Тож нехай українська севастопольська земля буде йому пухом, а наша пам’ять про той героїчний вчинок українських моряків — вічним пам’ятником...

Р. С. Жодної державної нагороди від України Олександр Ключев не мав і навіть по-смертно не отримав...

Найкращий подарунок на ювілей рідного села

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури України

Цього року мальовничий Інгулець Білозерського району відзначає 140-річчя. Інгулецький сільський голова Григорій Василюк повідомив, що вже зараз депутати Інгулецької ради розпочали підготовку до ювілейної події: виділено кошти на впорядкування адміністративного центру села Інгулець, який славиться квітковими клумбами з розкішними трояндами, тюльпанами та хризантемами. У планах — реставрувати та привести до ладу пам'ятник односельцям, загиблим у роки Другої світової війни, та нещодавно збудовану

стелу “Україна понад усе”. Планується і широка культурна програма. Приємною несподіванкою для керівництва Інгулецької сільської ради та мешканців села стала презентація історико-популярної книжки Валентини Коваленко “Історія села Інгулець Білозерського району Херсонської області” в Інгулецькій сільській бібліотечі. Завідувачка бібліотеки Галина Овечка зазначила: “Сторінки книжки розповідають про мальовничі краєвиди, історію створення села, людей, які її творили, та містять перекази про нелегкі до-

лі, адже історія села — це передусім життя і доля самих людей”.

Це перше вагоме видання на 270 сторінок з історичними та географічними довідками на основі архівних даних про село на Херсонщині. У книжці — історичні нариси про жителів села, які морені лютим голодом, змучені страшними сталінськими репресіями, завжди залишалися вірними своїй Батьківщині і в часи лихоліття Другої світової війни гідно захищали рідну землю від фашистських загарбників; розповіді про героїв бойових та трудових післявоєнних буднів, про культуру, традиції та звичай рідного краю, про відродження історичної правди та національної духовності на селі.

Авторка за допомогою однокласників-односельців розшукала документи та фотокартки, які відкривають для краєзнавців маловідомі факти життєдіяльності хліборобів Інгульця та забуті, а часом і заборонені імена славних синів та доньок України.

У книжці — спогади Параски Копитинової про жахіття Голодомору 1932—1933 років. Також можна прочитати правдиві свідчення дітей війни Надії Дамчук, Олександри та Георгія Странцевічків, Марії Середи, Анатолія Кудрявцева та Надії Гринько про післявоєнні випробування та надлюдські зусилля заради покращення умов життя майбутнім поколінням.

Велика подяка приватному підприємцеві Сергієві Коваленку, який уже другий рік поспіль надає допомогу у друці соціально значимих краєзнавчих видань.

Книга Валентини Коваленко “Історія села Інгулець Білозерського району Херсонської області”, яка вийшла друком у Херсонській філії Видавничого Центру “Просвіта” наприкінці 2019 року, заслуговує на увагу не лише серед істориків та краєзнавців, а й серед шкільної та учнівської молоді.

Українська мова — мова вільних людей

Валерій КУФЛЬОВСЬКИЙ,
публіцист, краєзнавець, м. Хмельницький

“Свої мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держіться. Тоді з вас будуть люди як слід, тоді з вас громада буде шанована і вже на таку громаду ніхто свої лапи не положить”.

П. Куліш

Багато нового й несподіваного знайде для себе читач на сторінках нової книжки Сергія Піддубного про витоки мови, про спосіб наших пращурів передавати таємну інформацію на відстань, про філософію українського слова, про числа, літери, імена, молитву, пісню і навіть про те, куди предки автора культурно “відсилали” своїх недоброзичливців...

Дослідник праукраїнської історії та мови, перекладач і коментатор Велесової Книги, автор книжок “Великий код України-Русі”, “Кому Боги відкрили свої таємниці”, “Славетні предки українців”, “Українська цивілізація. Ведія” Сергій Піддубний доводить своєю новою книжкою, що в давнину наше письмо називалося “руським”, а не “кирилицею”. Наводить зразки української мови від XVI, VII і V ст. до н. е. Аргументовано відповідає на запитання, яка то була “одна мова та слова одні”, про що розповідає Біблія. Дуже корисною

для читача може бути дослідження “Імена людей — імена богів”, де дається українське тлумачення іменам, що ми носимо, та “Про що і про кого співали наші предки”.

Надзвичайно цікавою є глава “Українська мова — мова вільних людей, російська мова — мова упокорення” (порівняльне мовознавство, провокативні записки), в якій розглядається походження українських і російських слів.

Ось один фрагмент звідси: “Українське слово “перемога” має зрозуміле походження: від зробити більше, ніж можеш (“мога”), або перевершити противника в могутності. Російське “победа”, якщо судити з російськомовних основ, походить, певно, від “по біді”, “по нещастю” і його слід розуміти як “пройтися по біді” або прийти “після біди”, тобто пожитися на чужому горі. А звідси наше чітке і могутнє — “я переможу” та неоковирне російське — “я победу”, схоже до “я побегу” (втечу)... Але відкриємо секрет: і “победа” насправді походить від українського. Зокрема від “поб’є” — той, хто побив”.

Унікальність книжки засвідчують навіть назви глав: “Числа як свідки стародавності мови”, “Перші наші літери зафіксували мисливці на мамутів”, “Підтвердження давності мови України-Русі на камені”, “Де була написана перша поема”, “Наші царі-поети”...

Спогади з «Парнасу на Видубичах»

Надія КИР’ЯН
Фото Георгія ЛУК’ЯНЧУКА

Читачі “Слова Просвіти” знають журналістку Маргариту Довгань за серією публікацій про історії поранених воїнів АТО, яких вона відвідувала у київському шпиталі на Печерську від початку російсько-української війни. Ці замальовки склали основу її книжки “Шпитальні нотатки” (Київ, 2018, видавництво “Кліо”). Нещодавно у Національному музеї літератури України авторка презентувала нову книжку “Ріка життя”, яка щойно вийшла у тому ж видавництві.

Нову книжку складають три розділи: розлоге інтерв’ю з Василем Овсіємком про її майже 90-річний життєвий шлях, рідних та друзів авторки, серед яких чоловік, відомий скульптор Борис Довгань, дочка, талановита художниця-реставраторка Катерина, онука Стефанія Довгань, талановита оперна співачка, відома в Україні й за її межами, поети і прозаїки Іван Дзюба, Іван та Надія Світличні, Євген Сверстюк, Василь Стус, Ліна Костенко, Борис Мозолевський, Ігор Калинець, Леопольд Ященко — усі найвідоміші митці та громадські діячі-шістдесятники; у другому розділі “Життєві миті” — “Чернетка листа до Василя Стуса” 1985 року (“дорога світлинка життя, невідомо, чи лист дійшов тоді до Василя, мабуть, в архіві КГБ лежить”, — міркує авторка) та новий лист до Стуса в інші світи, в якому розповідає про сучасні події, а також інші замальовки-світлинки про високі миті життя, про людей “які нам світять”; у третьому розді-

лі справжня інтрига — власні поезії пані Маргарити, які вона досі нікому не показувала (а даремно) і які наважилася опублікувати завдяки видавцям.

Маргарита Костянтинівна — “воїн за Україну”, як її назвали друзі-атовці, талановита журналістка з поетичним мисленням, видатний педагог — про що свідчать неординарні успіхи її дочки та онуки (вихованню дітей і не лише своїх присвячено левову частку часу мами-бабусі). Заради онуки пані Маргарита організувала “Парнас на Видубичах” — постійно діючі вечорниці, на яких онука Стефанія, її однокласники, сусіди, знайомі читали поезії, виконували музичні твори найкращих українських митців, демонстрували власні мистецькі спроби (вірші, малюнки тощо). А після цього чаювали зі смачними пирогами випічки бабусі Рити. На вечорах виступали сучасні автори, “молоденький Іван Драч”, як пише Маргарита Костянтинівна, Тарас Компаніченко та ін. Ці вечори виховали багатьох патріотів-митців.

Костянтин КЛИМЧУК,
член “Просвіти”, координатор волонтерської групи “Час змін”

Проте в медалі є аверс і реверс. Позиція прихильників художника Марчука вже відома, а от позицію КЗ КОР “Білоцерківський краєзнавчий музей” автор статті коментує не висвітлив. Хоча контакти музею є у вільному доступі, а журналістська етика, хоча й у посвідчення, але існує.

Так само існує і план роботи музею. Він може варіюватися в певних нюансах, які потребують погодження лише в межах закладу. Виставка художника Анатолія Марчука і скульптора Михайла Дмитріва стала подією в культурному житті Білої Церкви. На відкритті була присутня велика кількість людей, репортаж вели представники білоцерківських ЗМІ, проведено наперед узгоджені заходи. Але музей — це не лише виставкова зала. Основним призначенням музею є збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь. Музей проводить цілий комплекс наукових, дослідницьких і господарських робіт. Проведення заходів з дезінсекції приміщень було погоджено (і узгоджено з відповідними службами) до прийняття рішення про виставку й змінити терміни не було жодної можливості.

Чому ж виникла ситуація “з присмаком дезінфекції”? Питання потрібно поставити самому Анатолію Марчуку. Як зазначає в своєму листі голова Київської організації Національної спілки художників України Олександр Дмитренко: “Мною 12 листопада 2019 року було проведено бесіди з працівниками музею, які підтвердили, що під

Токсичний митець, або За власним «Я» не бачити людей

Стаття з промовистою назвою “Гостинність з присмаком дезінфекції”, яка була опублікована в ч. 46 “Слова Просвіти” за 2019 р., зачепила за живе. Прочитавши її, читач зробить висновки: душать у Білій Церкві культуру, не дають долучитися до мистецтва пересічному громадянину, який хотів би прийти на виставку Анатолія Марчука.

час підготовки та проведення виставки художник зневажливо ставився до музейних працівників, підкреслював свою винятковість та вимагав до себе підвищеної уваги, навіть ображав”. Не обмежившись проявами брутальності, Анатолій Марчук зробив спроби “керувати” музеєм, одноосібно “призначивши” в закладі проведення майстер-класу художника та презентації творчості поетеси, про що жодним чином не було домовлено з організаторами виставки. Але хіба це може зупинити претензійного егоцентрика?

Пана Анатолія та всіх учасників попередили про неможливість проведення цих заходів. Йому запропонували альтернативне приміщення, а саме — залу для зібрання відділу культури і туризму Білоцерківської міської ради. Проте схильність до “ефектних і трагічних поз” та складність характеру художника спричинили скандал. Анатолій Марчук навмисне запросив всіх гостей до будівлі музею, а не у відділ культури, де було підготовлено приміщення. Свою самозакоханість Марчук поставив вище проведення культурного заходу.

У соціальній мережі “Фейсбук” Анатолій Марчук не скупився на оціночні судження і його підтримували “френди”. Хтось

На презентації “Ріки життя” друзі-атовці нагородили авторку медаллями: “Чи влада відмітить Вашу працю — невідомо, а ми вже відмічаємо”. Її вітали народні депутати України минулих скликань Іван Заєць, Олександр Сугоняко, Володимир Шовкошитний, письменники, журналісти, видавці, друзі, зокрема директор видавництва “Кліо” Віра Соловйова та редактор книжки. Стефанія Довгань зі своїми колишніми однокласниками виконала колядку, яку друзі вивчили на вечорницях у пані Маргарити, а потім ще й арію з опери, яку присвятила пам’яті дідуся Бориса. На вечорі панувала радісна невимушена атмосфера добра і світла, адже “світло бачиться тоді, коли світло в очах твоїх є” (Григорій Сковорода). Цією фразою видатного філософа завершується книжка. А Маргарита Довгань живе за цією філософією, тому додає сили й наснаги всім, хто її знає. Адже душа вічно молода і допомагає долати всі життєві труднощі, яких на віку було чимало, про це вірш пані Маргарити з третього розділу книжки:

Оновлення

Зручно
вмостилась
на теплом боці землі,
вкрита
зеленими долонями лісу.
Леженько похитує
вітер
гойдалку гір
і — тиша,
несамовита тиша
оновлює
тіло і мозок.
Тиша...

Стереотип сухого підручника зламано

Ірина ФАРІОН,
доктор
філологічних наук,
професор

Про нову працю Миколи Тимошика «Основи редагування»*

ник та ін., а також наводить промовисті й показові цитати наших класиків І. Франка, І. Огієнка, В. Королева-Старого та інших про їхнє ставлення до коректури, а відтак умотивовує доцільність чи недоцільність теперішніх термінів на зразок *копірайтера*, *фрілансера*: “Угонитві за модою в штатних розписах багатьох рекламних агентств саме так бездумно і невмотивовано (йдеться про запозичення лексеми *копірайтер* — І. Ф.) з точки зору мовної грамотності називають тепер посаду редактора”.

Таким способом поданий матеріал набуває необхідної експресії для засвоєння і привчає до глибини студійованого явища. Не менше показовий історичний аналіз уживання розділових знаків та їхня теперішня систематизація.

Наскрізно й абсолютно вмотивованою історичною паралеллю є зіставлення сучасного редагування з його принципами в радянську добу. Маятник ідеологічної убивчої цензури за радянських часів сьогодні хитнувся в протилежну позицію, а саме в бік вседозволеності, ненормативності і загрозового релятивізму. Якщо за допущені коректорські помилки в окремих словах опублікованих текстів редактори потрапляли під так звані розстрільні статті кримінального кодексу, то тепер, складається враження, нормою стала сама відсутність норми. Власне, автор слушно й показово наголошує на максимальній відповідальності редактора за випущений у світ текст і виписує канон діяльності редактора як асенізатора різного типу публічних текстів. Спираючись на історичний позитив в українській школі редагування, М. Тимошик наголошує, “що досвід редагування набувається не стільки завдяки вмінню вносити до тексту різноманітні правки, скільки вмінням провести глибокий аналіз тексту, здатністю обґрунтувати у редвисновку доцільність чи недоцільність видання твору. Таким чином, редактор, який не спроможний професійно написати об’єктивний висновок, не міг бути допущений до редакційно-видавничої підготовки важливого видання”.

Безсумнівним центром роботи редактора є сама **МОВА** твору (себто **мовний принцип**), зокрема вдосконалення лексичних та граматично-стилістичних засобів: “...редакторів потрібно наполегливо й невпинно вивчати мову — цей чи не найголовніший засіб своєї професіоналізації”. У підручнику слушно наголошено, що складна витіювато-хімерна мова текстів не матиме очікуваного висліді і зводитиме його ролю лише до заповнювача інформпростору, а не творця інформаційно-інтелектуального та культурного суспільства: “Говорить розумно, аж страшно”.

Ідеться, зокрема, про навалу чужомовних запозичень, жаргонізмів, вузькопрофесійної термінології. Щодо вживання діалектизмів, то тут можна посперечатися з автором, адже кожен діалектизм — це витвір живої мови і саме діалектна лексика — один із основних фондів збагачення нормативного лексикону: сьогодні діалектизм — завтра норма завдяки частотному та загальнотериторіальному вжитку в публічних текстах. Водночас бездоганно виписані й проілюстровані типові помилки в дуже поширеному і впливовому жанрі реклами.

Поділяємо думку автора про неадекватний надмірний ажіотаж в українсько-

му інформпросторі (а не в професійних середовищах) навколо “словника ненормативної лексики” (2010). Ідеться про працю Л. Ставицької “Український жаргон. Словник” — І. Ф. і водночас показовий штиль у засобах масової інформації навколо інтелектуально вартісних видань численних лексикографічних праць. Відсортовуючи зерно від половини, М. Тимошик зауважує, “що редактор-професіонал і редактор-патріот не буде беззастережно підтримувати такі тенденції”, натомість “Бездозанне володіння державною та однією (або й двома) іноземними мовами для редактора є невід’ємним чинником його професіоналізму”. Слушне наведення 10 заповідей простого писання від І. Огієнка є чи не найкращим компасом у розгойданому мовному морі: “Нема стилю “наукового” й “ненаукового” — є тільки стиль ясний і неясний”.

Навчально-світоглядний складник — невід’ємна умова так званого освітнього процесу, бо навчання без виховання — це меч у руках божевільного (В. Сухомлинський). Не так вже і складно з допомогою перевіреної методики інформаційно начинити голови, набагато складніше подані знання скерувати в потрібне національне русло, позаяк інформаційний простір раціонально-прагматичних безбаченків буде лише живильною сировиною для глобалізаторів і чужинців.

Підручник поєднує базові принципи існування самодостатньої культури: людиноцентризм і націєцентризм, себто високі моральні якості редактора та його національна свідомість і патріотична спрямованість. Завжди надважливо, аби редактор набував трьох визначальних рис, які виокремлено в підручнику: професіоналізм, порядність та патріотизм. Україна тоне в брудному інформаційному просторі передусім через абсолютне нехтування цими моральними принципами: “Патріотично налаштований редактор, який є особистістю, ніколи не буде на догоду начальнику, за можливість просунути службовою драбиною чи отримати зароблені аморальним шляхом додаткові кошти, готувати до друку неправдиві тексти, фальсифікувати факти, вихолощувати шляхом маніпулювання словами і фразами первинну сутність твору, який готується до оприлюднення і, отже, матиме вплив на читача, слухача, глядача”. Ці риси редактора мають виняткове значення під час

редагування рекламних текстів як найпоширеніших і найвпливовіших, під час формування заголовків та їхнього розміщення та ін.

Серед моральних пріоритетів редактора — відповідальність через неминучу перевірку за кількома джерелами фактичного матеріалу: “...в тому-то й велич талановитих особистостей, що опускали високо підняту планку своєї моральності й професіоналізму вони не могли — ніде й ні за яких обставин”. Автор слушно зауважує, що в добу наскрізної технократії найбільшою помилкою є нехтування саме людським чинником як незамінним у редакторській роботі: “Якими досконаліми й осучасненими не були б комп’ютерні програми, замінити досвідчене око, розум і творчий підхід до справи редактора, коректора вони поки що не зможуть. Це ще раз доводить, що спроби будь-яким способом формалізувати творчість, “загнати” її в машинні рамки програм-роботів нікому не вдавалися”.

Навчально-світоглядний складник має свою повну реалізацію через використання ілюстративного матеріалу до обґрунтованих теоретичних положень. Це сюжети про Реймську Євангелію — найцінніший подарунок Ярослава Мудрого доньці Анні як зразка рукописної редакторської справи, що існувала задовго до виникнення друкарства, про історію видання й перевидання “Киево-Печерського патерика”, заувага на образних і прямих заголовках науково-популярного дослідження В. Качкана, цитування знакових думок про мову, культуру, церкву І. Огієнка, про переклади М. Рильського, А. Перепаді, акцент на потребі академічних видань наших класиків, зокрема Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, П. Куліша, В. Винниченка, М. Грушевського, В. Симоненка та ін., твори яких через ідеологічну цензуру були спотворені або взагалі вилучені, порівняльний аналіз автентичних і спотворених текстів у Т. Шевченка та В. Симоненка. Не менше повчальним є приклад зі спотворенням навіть казок Г.-Х. Андерсена і повернення справжнього тексту у видавництві “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”. Такі яскраві приклади видавничого втручання в тексти внаслідок радянської ідеологічної цензури, є найкращим методичним прийомом формування етичних засад діяльності редактора і закладання основ його національного світогляду.

Тема “Цитати”, де автор наводить повчальні висловлювання С. Петлюри, І. Огієнка, Д. Степовика, В. Симоненка, Ю. Шереха, В. Липинського, — це взагалі путівник з національного світобачення та світотворення. Автор уміє наголосити на деталях, що є ознакою майбутнього професіоналізму. Ідеться про редагування документальних фотографій, фактологічна достовірність яких має бути вписана у контекст: “*епоха, місце та техніка зйомки, національний типаж героїв, сцени побуту, вигляд та назви об’єктів*” — усе це категорії світоглядів, себто набагато ширші і глибші за самі знання.

Практично-організаційний складник має кілька вимірів, один із яких розлого поданий у професіограмі сучасного редактора, що максимально зорієнтовує студента у поставлених перед ним вимогах (особистісних, освітніх, професійних, специфічних) і способах їхнього досягнення. Формулу носія професії, що має безпосереднє відношення до творення та поширення інформації у теперішніх умовах розвитку українського суспільства, професор Тимошик визначив і невпинно

її стверджує у своєрідні формулі “Трьох Пе”: Порядність, Професіоналізм, Патріотизм.

Якого б результату ми могли досягнути, якби ті, хто мають стосунок до понять “випускник вишу”, “викладач”, “спеціаліст” дотримувалися в повсякденному житті саме такої формули.

Нині маємо сумну тенденцію до зниження мовної культури і друкованих засобів масової інформації, і книговидання, і, особливо, радіотелевізійних передач. Через гіпертрофований прагматизм та культурну плиткість зникають посади коректорів (або їх поєднують в одній особі). Тому й не дивно, що за останні 20 років в Україні не випущено жодного довідника чи практичного посібника для коректорів-практиків (крім підручника Т. Крайнікової “Коректура” 2006 року дуже обмеженим накладом). Слушною є викладена автором полеміка із науковцем З. Партиком, який заявляє у своїх навчальних текстах про непотрібність коректора у видавництві чи редакції ЗМІ. Аксиоматична позиція автора рецензованого підручника є чіткою: *відповідальні й складні процеси редагування, звіряння, зчитування та вичитування на різних етапах перетворення авторського оригіналу у видавничий оригінал-макет не може виконувати одна людина*.

Зникнення коректорів, проте, не єдина проблема в організації видавничого процесу. У зв’язку зі зростанням кількості видавництв виявлено загальну проблему кадрового складу і загальний спад якості видаваних творів. Редактор — один із тих, для якого культура видавничого процесу має стати культурою самого життя.

Підручник навчає не лише розв’язувати текстувальні проблеми, але й давати раду з проблемами самих авторів текстів. Ідеться про їхню неспроможність подати в популярному стилі опрацьований науковий матеріал вузької галузевої проблематики, про неадекватну оцінку своїх творів, про намагання видати свій твір будь-якою ціною, зокрема ціною втрати самої культури видавничого продукту та ін.

Отже, пропонований підручник Миколи Тимошика “Основи редагування” — дуже злободенна, науково містка, інформаційно насичена, доступно тлумачена, методично продумана і вправна праця, що не тільки навчить, а й заохотить його до праці, простимулює і надихне кожного, хто має справу зі Словом. Сьогоднішня інформаційна доба потребує найосновнішого цензора, ім’я якому *культура*. Саме в контексті основного поняття культури (в перекладі з латинської означає “догляд”) і створено цей підручник: творення і плекання майбутнього, що виростає з глибини наших попередніх і весь час оновлюваних знань.

...Якось на політичному вічі у Львові до мене підійшли два студенти. Сказали, що вони з Києва. Що вчить їх на першому курсі основ журналістики професор Миколи Тимошик і що це не просто навчання, а формування їхнього світогляду і чесної та правдивої журналістики. Чомусь вони вирішили попросити мене вплинути на пана професора, аби він не покидав викладацької роботи..., бо вони без нього не уявляють свого навчання. Так от, без цього підручника я теж не уявляю гідної перспективи для української журналістики (зокрема основ редагування), як і без Миколи Тимошика націєцентричного українського гуманітарного простору.

* Тимошик М. С. Основи редагування: Підручник. К.: Наша культура і наука, 2019. 560 с. — Предм. пок., резюме англ., польськ. м.

Відкритий лист ректору Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського професору М. О. Тимошенку — третій і останній

Максиме Олеговичу,

Ви нарешті відповіли на два попередні мої листи до Вас, присвячені долі українськомовної опери та підготовці фахівців до неї. Щоправда, відповіли суто “порадянському”, через розміщений на сайті НМАУ 23 грудня 2019 року документ під назвою “Відповідь Ученої ради на звернення студентів академії” (http://knmau.com.ua/vidpovid-vchenoyi-radi-na-zvernennya-studentiv-akademiyi/?fbclid=IwAR3Bw1_tuV1pwcLGTMBOKV5gb_c_EJ_H9WkNuvlqJ8NYdeISxBqKX0HXwul4).

По-радянському, бо вже вступний абзац за стилем прямо відсилає доповіді ТАРС чи РАТАУ: *“У зв’язку зі штучно створеною ситуацією щодо виконання студентами оперних вистав мовою їх оригіналів у Оперній студії НМАУ імені П. І. Чайковського та задля припинення різного роду маніпуляцій навколо мовного питання з боку різних діячів, які не є фахівцями в сфері оперно-виконавської практики повідомляємо наступне”*. Ті, хто застав живцем часи боротьби з “буржуазними націоналістами”, такий зубодробильний стиль пам’ятатимуть до кінця своїх днів.

Хочу відразу визнати: оприлюднений на сайті НМАУ документ заслуговує на почесне місце в майбутніх наукових дослідженнях, присвячених історії боротьби з українською мовою. Але заслуговує не новизною, а тим, що це все відбулося в 2019 році, а не в давно минулі часи. Адже автори Валуєвської (1863 року) та Емської (1876 року) заборон так само “діяли в інтересах народу” і спиралися на “численні звернення знизу” від “благонамерених малороссиян”. Ось що писав 11 липня 1863 року статс-секретар Петро Валуєв імператору Олександру II: *“Самый вопрос о пользе и возможности употребления в школах малорусского наречия не только не решен, но даже возбуждение этого вопроса принято большинством малороссиян с негодованием”*. Чи ці слова Вам, Максиме Олеговичу, нічого не нагадують?

Адже з таким самим “негодованием” сьогоднішні “благонамеренные малороссияне” — 61 студент НМАУ — звернулися до міністра Володимира Боролянського з вимогою захистити їх від ініціативи письменників, науковців і громадських діячів повернути українську мову в освітній процес академії в царині оперної підготовки. Їх палко й одностайно підтримали інші сьогоднішні “малороссияне” — колективи кафедр “Оперного співу”, “Камерно-го співу”, “Оперної підготовки та музичної режисури”.

При цьому жодних інших аргументів, окрім безліч разів повторюваних мантр “про світову практику”, учасники різних зборів і засідань у НМАУ не висували. Те, про що говорили їхні опоненти (як наголошували: великі композитори минулого писали опери з розрахунку на виконання мовою, зрозумілою для публіки; світова практика виконання опер різна, є провідні театри, де, наприклад, всі опери виконують у перекладі англійською; українські оперні переклади виконували наші провідні поети, і вже тому вони гідні й тепер звучати зі сцени; нарешті, опер саме українською мовою вимагає переважна частина “позамузичної” української інтелігенції) було цілком зігноровано. У НМАУ всі одностайно погодилися: зайвим є все те, що не потрібне для якнайшвидшої траєкторії руху випускника за кордон.

Роль доброго імператора Олександра II для стурбованих “підступами українофілів” студентів і викладачів НМАУ виконав держсекретар і голова ліквідаційної комісії мінкультури Ростислав Карандєєв, який пояснив, у рамках університетської автономії виш може чинити все, що йому заманеться. Щоправда, цікаво, чому на звернення до міністра культури, молоді та спорту відповідало вже ліквідоване міністерство культури, яке ні перед ким ніякої політич-

ної відповідальності вже не несе. Схоже, що міністр В. Боролянський вирішив просто відсторонитися від справи, яка від початку мала сумнівний присмак...

Отримавши індульгенцію від Мінкульту, вчена рада НМАУ одностайно вирішила: здійснювати постановки оперних вистав у Оперній студії НМАУ імені П. І. Чайковського мовами їх оригіналів. Загалом, для цього не треба було скликати вченої ради: оперні постановки впродовж минулих років тут і так здебільшого здійснювали мовами оригіналів. Та й ніхто з прибічників українськомовного виконання не заперечував, що студентів потрібно вчити співати так само італійською, французькою і німецькою.

Проте додані до згаданого повідомлення протоколи трьох кафедр не лишають сумнівів: за цим формулюванням стоїть тотальна заборона використання перекладів світової класики українською мовою при підготовці студентів і з оперного виконавства, і з камерного співу. Віднині диплом НМАУ вже не можна буде отримати, навіть якнайпроникливіше й якнайбездоганніше виконавши романс Шуберта в перекладі чи то Максима Рильського, чи то Бориса Гмирі. Потрібен буде тільки бездумно завчений німецький оригінал. А про оперу вже й не йдеться: ті, хто звик ходити до Оперної студії задля українськомовних “Фауста” чи “Севільського” (як трепетно оберігав рідну мову в цих своїх постановках незабутній Дмитро Гнатюк!) можуть віднині забути дорогу до зали імені Василя Сліпака...

У повідомленні на сайті НМАУ наголошено: кожний театральний сезон Оперної студії відкривається оперою С. Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм”. Якби автори цього тексту читали книжки з історії української культури, вони б розуміли: це речення зовсім не свідчить про те, що в НМАУ працюють палкі патріоти. Адже й найзатятіші українофоби минулого, на кшталт Михайла Юзефовича чи Тимофії Флоринського, зовсім не заперечували проти “природної любові малоросія до рідного нарiччя й рiдної землi” (цитую сумновідому працю професора Флоринського “Малорусский язык и “українсько-руський” літературний сепаратизм”). І Тараса Шевченка вважали вони видатним народним поетом (тільки занадто “тенденційним” у своїй любові до рідного народу). І “Запорожця” з “Наталкою” ладні були слухати.

Проти чого заперечували вони зятю і принципово — це проти спроб піднести статус “нарiччя для хатнього вжитку” до статусу самостійної мови, а тим більше — мови державної. Емський акт 1876 року, дозволяючи твори на селянську тематику “на малоруському нарiччi” (літературний аналог оперного “Запорожця за Дунаєм”), водночас категорично забороняв переклади світової класики просто за ознакою їхньої українськості. Тим-то поява української мови в опері (ще до “українізації” й до Першої світової, в театрі Миколи Садовського, нею йшли “Сільська честь”, “Продана наречена”, “Галька”) мала й виразне політичне значення. Тим-то так самовіддано працювали над оперними перекладами Микола Вороний, Максим Рильський, Микола Бажан, Борис Тен, Микола Лукаш. Тим-то сьогоднішнє заперечення української мови в НМАУ теж має політичне значення — тільки зі знаком “мінус”. І ніякий “Запорожець” тут не рятує...

До речі, про “Запорожця”: переучуючи нині вже згаданих “Фауста” і “Севільського” мовами оригіналів (і порушуючи тим категоричну вимогу постановника цих вистав Дмитра Гнатюка), діячі НМАУ змушені будуть потоптатися по його пам’яті ще раз. Річ у тому, що в написаному в рік Валуєвської заборони “Запорожці” султан (хоч і магометанин, але ж монарша особа!) не міг співати

на “малоросійському нарiччi”. Відтак в оригіналі цю партію (а також партії всіх інших турків) написано російською. Практика виконання цих партій в українському перекладі бере початок з 1910-х років, з того ж таки театру Миколи Садовського...

Цікаво, як буде виконано рішуче рішення вченої ради НМАУ щодо мов оригіналів у цьому випадку? Звісно, мені складно уявити незабутнього Дмитра Михайловича, який, вийшовши на сцену в шатах султана, заспівав би: “Отрадно сердцу здесь!” А втім, у НМАУ сьогодні можливе все.

Наприклад, можлива студентська ініціатива про перейменування зали імені Василя Сліпака на залу імені Богдана Волкова. Адже для студентів, які не готові просто віділити трохи зайвого часу для рідної мови й рідної публіки, постать Василя Сліпака, який, маючи відкриті дороги до світового тріумфу, віддав не лише час і кар’єру, а й життя, захищаючи Україну, вочевидь, є чужою і вкрай незрозумілою. Справжнім зразком для наслідування для них є скоріше учень одного з найактивніших ініціаторів теперішньої заборони української мови в НМАУ професора Олександра Дяченка, тенор з Донеччини Богдан Волков, який не тільки вирвався на кращі сцени світу, але й отримав у 2016 році (в числі інших зрадників-українців) російське громадянство від Володимира Путіна...

Богданом Волковим у НМАУ нині відверто пишаноється. Як розповіли мені знайомі журналісти, пишаноється й багатьма іншими кращими випускниками, які вже в час російсько-української війни без жодних вагань пішли співати на російську сцену, — аби платили. Тож завтра може з’явитися ще одна студентська петиція, на яку надійде ще одне роз’яснення з ліквідовуваного мінкульту про те, що це внутрішня справа вишу. Цікаво, чи ухвалить тоді очолювана Вами, Максиме Олеговичу, вчена рада ще й таке рішення?

І насамкінець. Наше з Вами знайомство ініціював Євген Нішук, який дуже хотів хоч трохи прислужитися справі відродження українськомовної опери, і вважав НМАУ з її Оперною студією природним майданчиком для цього. Рік тому Ви сприйняли цю ідею дуже позитивно. Саме Ви ініціювали мою доповідь про історію українськомовної опери на науковій конференції НМАУ, запропонували підготувати відповідний лекційний курс.

Зараз гостро розумію, що такий курс був би справді дуже потрібний студентам, які мають страшенно вузький культурний горизонт в усьому, що не стосується безпосередньо видобування звуків з голосового апарату. Але розумію водночас, що зараз питання про такий курс уже не стоїть: у державі відбулися великі політичні зміни, і мова зникла з числа пріоритетів її керівництва. Тим більше — мова в такому специфічному й елітарному жанрі, як опера.

Ви свій вибір у цьому питанні зробили. Ви наважилися на те, чого не зробив Ваш попередник Володимир Рожок (хоч у минулому — член партії регіонів і компартійний апаратник). І чого ніколи не зробив би його попередник, Ваш батько, світлої пам’яті Олег Тимошенко. Відтак я не бачу жодних підстав далі продовжувати знайомство з Вами. Але це не значить, що з порядку денного зникне питання української мови в опері. Адже українськомовної опери вимагають сьогодні і провідні українські інтелектуали (і гуманітарії, і “технарі”), і певна частина музикантів (серед яких теж трапляються люди і патріотичні, і добре освічені), і значна частина публіки, яка в демократичній державі має право вимагати, аби пам’ятали і про неї.

Максим СТРИХА,
український науковець,
письменник, театрал

Запорука нашого майбутнього — соборність

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Закінчення.
Поч. у ч. 1—3 за 2020 р.

Як пише у XVI томі своїх історичних та богословських праць кардинал Йосип Сліпий, княгиня Ольга, яка була охрещена у Константинополі, активно відряджала посольства до німецького короля Оттона з проханнями прислати на Русь владик-місіонерів. Кардинал Сліпий вважає відомості про непорозуміння з Константинополем не версією, а фактом. Він пише: “Що було причиною, що Ольга зверталася до Оттона, невідомо, мабуть, якісь політичні непорозуміння з візантійським василевсом, що жадав від неї воєнної помочі. (...) Не є це щось незвичайного і неймовірного, що вона, охрещена у Візантії, зверталася за учителями до Оттона, бо і болгарський цар Борис, охрещений в 864 р. також у Візантії, прохав пізніше про місіонерів в Римі у Папи Ніколая і зближився до німецького короля Людвика. Подібно теж і Моравія, охрещена в латинському обряді, прохала про християнських проповідників у Візантії”.

Дуже несподівану версію про суть політичних непорозумінь київської княгині з візантійським василевсом висловив російський письменник і історик Сергій Цветков у статті “Княгиня Ольга: між Константинополем і Римом”. “Велика княгиня, зрозуміло, не могла задовольнитися одним своїм особистим хрещенням — по суті єдиним реальним результатом її царградської епопеї. Не отримавши від Костянтина того, чого вона бажала, — церковної автокефалії для Руської землі і самостійного ієрарха для Руської Церкви, — Ольга змушена була звертатися і по одне і по друге до іншого, більш поступливого правителя, у компетенції якого було задоволення її вимоги”, — писав він.

Яскравим прикладом лицемірства УПЦ може служити митрополит Запорізький і Мелітопольський Лука. Він прославився не тільки тим, що його “ад’ютант” торік восени влип у скандал з наркотиками. Перед тим він “засвітився” у брехні та дволикостві.

Коли наприкінці 2019 року в Україні активізувалася дискусія про перехід українського православ’я на загальноприйнятний у християнському світі григоріанський літургійний календар, то РПЦ, а за нею й УПЦ виступили з твердим обґрунтуванням, чому вони повинні триматися “традиції” і “старого календаря”. Дискусія на тему зміни літургійного календаря активізувалася після того, як восени 2017 року за пропозицією тодішнього президента України Петра Порошенка було додано Різдво за григоріанським літургійним календарем до переліку українських вихідних днів. УПЦ МП була категорично проти цього нововведення. З різкою заявою виступив митрополит Лу-

Осмислення часу тривоги, надії і віри

ка. У його заяві говорилося: “Це чистої води антинародний антиправославний політичний проєкт... Він спрямований на відрив наших громадян від православної віри, знищення багатовікових православних традицій українського народу, щоб позбавити нас “і роду, і племені”, перетворити на безлику сіру масу, яка потребує лише “хліба й видовищ”. Але така оцінка російським митрополитом УПЦ “антиправославних” дій української влади не завадила йому вже за лічені тижні брати участь в одному “антиправославному” заході в Угорщині.

Православ’я там, як і у Польщі, має свою специфіку. Там воно є, якщо так можна сказати, “двокалендарним”. Православні храми у великих містах живуть за новим літургійним календарем, а “село” — за старим. Угорщина країна невелика, тож і православна спільнота там невелика. За даними 2011 року загальна чисельність православних віруючих оцінюється у 15 тисяч. 18 парафій належать до Румунської церкви, 17 — до Сербської, 2 — до Болгарської. Є там Угорський екзархат Константинопольського патріархату, Коптська православна церква в Угорщині та Вірменська апостольська церква.

Усі інші становлять Угорський екзархат Московського патріархату. За угорськими даними, це 9 парафій, за російськими — 11. Розбіжність полягає у тому, що росіяни у Бухаресті мають аж три храми, а угорці вважають, що це одна православна спільнота. Цій, скажемо відверто, невеликій горстці православних спільнот матушка-Росія надає посилений підтримку. 11 парафій мають статус митрополії. І митрополит, і отці — це відряджені до Угорщини росіяни. Звичайно, не лише для душпастирської праці, а передусім для формування проросійського суспільного лобі. На це вказує їхня зафіксована на сайтах медійна активність. Російські духівники активно публікуються в угорському російськомовному журналі “Венгрия для вас”. У ньому вони показують “Взаємопонимання і співпрацю Руської Православної Церкви і Венгурського государства”.

Інколи російську церковну присутність в Угорщині підсилюють десанти з України. В українських інтернетних ЗМІ на початку 2020 року з’явилася сенсаційна інформація, що ієрарх УПЦ, митрополит Лука, який активно виступає проти нового літургійного календаря, за кордоном служить літургії за новим календарем. І на офіційному сайті Угорської єпархії, і на російськомовному сайті православної парафії ікони Божої Матері “Животное Джерело” в місті Хевіз (відомий цілющими водами ще давньоримських часів угорський курорт), яка належить до Угорської єпархії Московського патріархату, за 25 грудня 2017 року була інформація, що того дня в Кафедральному Успенському соборі Будапешта проходило різдвяне богослужіння за “новоюліанським” календарем. На сайті парафії наголошено було не на святі Різдва Христового (Хевіз живе за старим календарем), а на тому, що російський парох міста Хевіз Нікалай Кім, випускник Санкт-Петербурзької Духовної семінарії та академії (2001 року випуску), за видатні заслуги пе-

ред Російською Православною Церквою російським патріархом був нагороджений російським орденом Серафима Саровського. Отець Кім до відрядження в Угорщину працював у “МЗС РПЦ” — Відділі зовнішніх церковних зв’язків Московського патріархату.

Цікаво мені дивитися і сайт Угорської єпархії. Його архів починається від статті, як 1 березня 2006 року Президент Російської Федерації В. Путін побував у Свято-Успенському кафедральному соборі в Будапешті... Нині різко опозиційний до режиму Путіна письменник Олександр Невзоров каже, що такі деталі — відзеркалення російського ментального коду про російське месіанство. За його словами, російська література, філософія довгі роки вкарбовували в голову обивателю, що вкрасти що-небудь, а потім кричати “це споконвічно наше” є звичною нормою. І цей глибокий ідіотизм, який продовжує жити ідеєю “великої Росії”, донині вчить прославляти вождя, давно став частотою російського мислення. Тому архів сайту Угорської єпархії Російської Церкви починається не з прославлення Бога, а з прославлення Путіна... Колись я чи то почув, чи прочитав цікаву фразу: москвин і в Європі залишається москвином... Навіть якщо неправдами туди дістається.

Різдвяну літургію за оновленим старим стилем “новоюліанським”, на якій отцеві Кіму було вручено орден від патріарха Гундяєва-Кирила, служили на той час ще керуючий Угорською єпархією Подольський архієпископ Тихон та митрополит Запорізький і Мелітопольський Лука. Однак ані на сайті Угорської єпархії, ані на сайті парафії у Хевіз жодним словом не згадується, що митрополит Лука є ієрархом УПЦ. Інтуїція підказує, що це зовсім не неувага, а демонстративне невизнання УПЦ як структури хоча б трошки відірваної від РПЦ. Формально, для політичного камуфляжу, УПЦ в РПЦ навіть називають незалежною, а на ментальному рівні ні про яку незалежність і чути не хочуть.

Вона ще більше проявляється, коли постає мовне питання. Політичні шахраї у московських рясках уже не один десяток років намагаються “переконати” православних українців (особливо в південно-східних областях), що українська мова ще не настільки “розвинута”, аби бути “придатною” для богослужіння.

Тут ніяк не збагну, яким чином у дуже маленькому російському сегменті православ’я в Угорщині угорська мова змогла розвинути до рівня “канонічних”. Вона вважається однією з трьох рівноканонічних, богослужбових мов в угорському екзархаті РПЦ.

Дуже близька мені людина часто після перегляду новин зі світу, особливо коли йдеться про зростання проросійських настроїв у країнах Західної Європи, ставить одне і те саме риторичне запитання: чи тим людям “пороблено”, чи що з ними сталося? На жаль, “пороблено”. І путінським каналом “Спутник”, і іншими каналами впливу на свідомість. Може, не в такій мірі, як було “пороблено” українцям у 2018—2019 роках, але все-таки “пороблено”. І, на жаль, до цього спри-

чинилася і російська Церква!

У зв’язку з кризою духовних покликаних до Варшави присилають священників з Росії. Вони значно більше від слова Божого проповідували “генеральну лінію політики Путіна”. Коли чуєш, писала мені знайома, як у храмі звучить неправда, коли чуєш, як оббріхують і зневажають твою державу, а ти проти цього нічого не можеш вдіяти, то опускаються руки. Відпадає бажання йти до храму, у якому брешуть...

Виявляється, не лише до Польщі й до Угорщини Росія відряджає свої кадри у священничих рясах. Чи нині й до України, як то було на початку незалежності, вони їдуть — не знаю. Однак з доступних на Ютубі фільмів про навчальний процес та іспити в Одеській духовній семінарії можемо не сумніватися, що з Москви здатні виховати більш затятих воїнів “єдиного канонічного православ’я”, ніж це робить митрополит Одеський і Ізмайльський Агафангел (уродженець Тербунського району Росії Олексій Саввін).

Керуючий Угорською єпархією архієпископ Тихон (Олександр Зайцев з Москви) 25 грудня 2017 року служив свою останню літургію в Угорщині як правлячий архієрей. 28 грудня його призначили на більш відповідальну ділянку російського церковного фронту. Він став керуючим Берлінсько-Німецької єпархії вже без інших посад у Росії. Хоч титул архієпископа Подольського за ним збережено. Угорська та Віденсько-Австрійська єпархії отримали самостійних ієрархів у статусі митрополитів.

Порівняно з Угорщиною Німеччина вважається дуже великою країною щодо присутності там РПЦ. За даними сайту Московської патріархії, Берлінсько-німецька нараховує 96 парафій. 6 із них — у Берліні. Включно з каплицями й домами молитви РПЦ у Німеччині має 102 храми і один чоловічий монастир. При 54 парафіях працюють недільні школи. Берлінське єпархіальне управління нараховує аж 7 відділів. Усі вони, суваючи з прізвищ керівників управління, обсажені “десантом” з Росії.

Якщо ця досить велика структура і не займається напряму політикою, то, як передовий, розвивальний заїг “русского міра” має вплив на політичний клімат у Німеччині, на зростання проросійських настроїв у німецькому суспільстві. Як? Виявляється, досить просто.

Якщо парафії національно активні, то вони стають своєрідними фокус-групами, у яких “консультуються” сусіди, яким важко зрозуміти, у чому суть російської війни з Україною. І таким чином запущена з кількох пунктів “думка спеціаліста” з часом стає часткою німецької громадської думки.

Одне з таких “представництв” мене заінтригувало. Аналітичний світ пробує розгадати причину метаморфози президента Франції Макрона. Ще в 2018 році він був різким антипутіністом, а вже 2019-го став гарячим путіністом. Що ж сталося? Хто на нього вплинув? Не здивуюся, коли з’ясується, що на кардинальну зміну ставлення вплинули ті, котрі лобіювали політичні інтереси Москви через церковні канали.

28 грудня 2018 року в Парижі було створено потужний канал впливу РПЦ (вважай, канал Кремля). Того дня було чи то засновано, чи то відновлено Екзархат Західної Європи. На цю дипломатичну місію (треба називати речі своїми іменами!) РПЦ відрядила молоді кадри з Росії. Голова місії (екзарх) — 36-річний митрополит Корсунський і Західноєвропейський Антоній (уродженець міста Твер Антон Севрюк). Вікарієм Патріаршого екзарха Західної Європи до Парижа відряджено (нагадую — усі відряджені особи є штатними кадрами московської патріархії) єпископа Богородського Амвросія, 47-річного молдаванина Віталія Мунтяну.

Свого часу нинішній Філадельфійський митрополит УГКЦ Борис Гудзяк, ще як єпископ у Франції, на проповіді у Києві сказав, що однією з повинностей церкви є утвердження доброго імені нації та держави. Враховуючи роздутий аж до патології російський месіанізм, було б наївно вважати, що РПЦ не є одним з амбасадорів політики путінської Росії у світі. Тим паче, що з нею суголосна політика Московського патріарха Кирила. Окрім цього, митрополит Антоній (Севрюк) — улюбленець головного проповідника “русского міра”. Його стрімка церковна кар’єра починалася з посади керівника особистого секретаріату патріарха. Тож вимагає ґрунтовного дослідження питання, у якій мірі на кардинальну зміну політичної позиції президента Макрона мав вплив приїзд до Парижа потужного десанту РПЦ.

Ці факти помітного наступу російського православ’я на Центральну і Західну Європу — далеко не всі з інструментів впливу Росії через канали Церкви на світову політику. Ще на початку 1990-х рр. у Москві було створено Всесвітній Російський Народний Собор (ВРНС). Це одна з громадських організація, яка об’єднує видатні постаті російської церкви, політики, науки, культури та освіти. Насправді це особлива організація, завдання якої — турбота про російське майбутнє. Її, за статутом, може очолювати лише патріарх. Вона “прописана” в “МЗС” РПЦ, у Москві на вулиці Даниловський вал, — у Відділі зовнішніх церковних зв’язків Московського патріархату. Уже у час владі Путіна, 21 липня 2005 р. ВРНС було надано спеціальний консультативний статус при ООН. Створене після цього представництво ВРНС при ООН покликане забезпечити взаємодію Собору з ООН. Російська Православна Церква, як було і царські часи, є однією зі структур російської держави. У випадку з російськими російськими єпархіями в Угорщині та в Німеччині ніхто цього не приховує. У випадку з Україною пробують нас дурити і, як кажуть галичани, “грають вар’ята”...

Усі розмови про канони — прикриття аж ніяк не духовних цілей. Себто звичайне лицемірство. Воно проявляється не лише при всіх “обґрунтуваннях” “канонічності” української залежності від Росії, а й менш значущих справах. Із побаченого найбільш шокуючим для мене був спільний вихід на прес-конференцію в УНІАН керівника комуністів Петра Симоненка та представників Києво-Печерської лаври на захист “канонічної церкви”.

«Шумлять хліба на ріднім полі, і я в тім полі — колосок»

Богдан ДЯЧИШИН,
доктор філософії, м. Львів

Пшеничний колосок життя людини, ВЕЛИКОЇ людини... Мирослав Лазарук в анотації до книжки стверджує: “Шлях до пізнання ніколи не буває зачиненим”. Великі самотні, мислять дитинно, люблять сміятися причинно і безпричинно, плакати так, щоб ніхто не бачив... Хто здатен осмислити це щастя?.. Ми вдячні, що знайшовся чоловік, який пропустив усе пережите-перечитане через дух свого “Я” і талановитим словом життя дописав, доплакав, досміявся, сльозою пам’яті записав на папері, щоб не загубилося незаписане. Мирослав Лазарук став отим місіонером, щоб передати нам, прийдешнім поколінням, потаємний світ життя Івана Миколайчука. Автор книжки мистецтвом слова “вибудовує особливості

рідної мови актора” (с. 2), щоб читач поплинув у світ, який ми не маємо права втратити, забути — це ж бо менталітет, “шаб-линний” генотип українців, що його не здатна знищити жодна сила: “уздрю, на-встрити баньки, мацкатою мжичкою, най сі люди моле, ніби і його то тичисі, і такий туск напав, назирці вандрують, непосиль-на пізьма, як мені банно, декувати за цією перерву, туркотливі кулі, прещінь, вижіє, глипніси на цього хлопака, днинки, мой, бадіки, згуки...”

Українці звикли до того, що долю дитини дає мати, її шукають, вишивають, її можна погубити, а можна знайти, як щас-тя. А все ж наше життя, події — “від часу і нагоди залежні вони” (*Екклесіяста 9:11б*) і від важкої щоденної праці, для якої народ-жена людина. Іван попросився на світ за кілька днів до початку війни. Батько при-їхав до лікарні у Вашківцях 22 червня 1941 року. Дорогою додому над ними кружляв німецький літак: “Коли могутні деревина заступили дорогу, ховаючи втікачів від на-пасних очей, і мессер, ніби з Божої ласки, почав різко підніматися...” (с. 14). Доля, випадок... “Його поклали в корито. Він заснув” (с. 23), щоб набратися сили: мав стати генієм.

Споглядаю навколишній світ, розду-мую про життя, долю, недолю. Гораций пи-сав, “що захоплюю стане мить, на яку не покладав надії”. Читаю: “Пам’ятаю, пас корову. Була ясна золота осінь”. Аж рап-том дух перехопило Іванові: “Чись вікно було відчинене, звідти звучало радіо... “Суліко”... поїхав у Чернівці і почав шука-ти музичне училище, аби вчитися на ар-тиста” (с. 45).

Не завжди мудрий здатен збагнути всю мудрість мудрості. Тут найбільше важить не те, що пишемо, думаємо, а — що чини-мо: “...Іван, непоступливий, затятий, ці-леспрямований... Він був занадто впевне-ний в своїй правоті” (с. 35). Відчуваю ве-лику потребу нагадати, з якого кореня постали марально-етичні засади життя Івана Миколайчука — любов до рідної

Мирослав Лазарук. *Чорторийські марева-видіння: роман у новелах.* — Чернівці: Друк Арт, 2019. — 208 с.

землі, усього живого, пошанування бать-ків: “Дуже тішитися неньом, такого ні в кого нема” (с. 57). Іван змалку любив чи-тати “Давидові псалми” Шевченка. Якесь невидима духовна енергія спонукала його до пізнання навколишнього світу: “Коли ти розмовляєш із Богом, світ усміхається. Радість — це непогамовне бажання охопи-ти думками... істини, недосяжні в просто-му житті...” (с. 58). Є речі, які поза нашим розумінням. Аж раптом розгортаю книжку Петра Сороки “Дерево над водним пото-ком”. Епіграф на 6-й сторінці: “І він буде, як дерево, над водним потоком посадже-не, що родить свій плід своєчасно, і що листя не в’яне його, — і все, що він чи-нить, — шаститься йому!” (Псалом 1:3), а в 1—2 віршах ідеться про те, яка щаслива людина, що живе у відповідності з Божими законами і роздумує про них удень та вночі. Іван робив усе, щоб бути тим деревом “над водним потоком”. Йому не судилося прожити довге життя, але зроблене ним плодонось по сей день і буде давати плід для прийдешніх поколінь — для народу творив, з Богом жив...

“Миця і Нуцко” — несила не читати і несила не писати, хоча сльози рікою про-сяться на Божий світ: “Мицю, крім тебе, ніколи нікого не любив. І якби не ти, я не одружився би” (с. 81). Кохання, дароване Богом, першим і останнім не буває — воно єдине і вічне: “Янгол сидів поміж ними. Сидів і не дихав, навіть боявся дихнути, аби не напалохати їх” (с. 77). А я пишу і плачу, ридаю серцем пам’яті: “Нуцко торк-нувся Мициної руки, теплої і ніжної..., зашарівся, ніби вчинив щось нездолене” (с. 78). “Ти завжди боявся раптового дотику рук / Й торкався: очима, очима, очима...” (*Ірина Фотуйма, “Повінь одкро-вень”*). А я, перефразовуючи Ірину Фотуй-му, благаю: “Марічко, Іван на ранок россою на травах воскресне — його позбирай...” “Кому хочеться повертатися до пережито-го навіть у гадках-спогадах, той буде зму-шений усе пережити заново” (с. 79). “Ма-буть, наші страждання і є найбільшою таї-ною буття?” (*Ольга Хоружинська, дружина Івана Франка*). Жодні теперішні миті не варті спогадів, які залишаються в пам’яті на все життя: “І неможливо зупинити / Щасливу мить, яка безмежна, / Але всього лише на мить” (*Леонід Талалай, “Щаслива мить”*). Марічка і Іван — Боже, яке то нез-багненне, вічне, неповторне! Оповіді Ма-річки, які так майстерно, опоетизовано переповів автор книжки — це неоцінен-ний скарб для виховання молоді, намаган-ня осмислити таїну вічності, до якої не в змозі наблизитися жодному мислителю: “Насправді нам невідомо, ані що це таке, ані чому нам властиво закохуватися” (*Ро-*

бін Данбар, “*Наука лю-бові та зради*”). А Гри-горій Сковорода ствер-джував, що жоден мис-литель не є таким са-мотнім, як той, що вчить, роздумує про вічні істини життя...

“Двоє — на крутих віражах” — не міг Мирослав Лазарук оминати того, що Іван був старшим приятелем Володимира Іва-сюка й доклався до його майбутнього: “Іван був у таких неординарних випадках завше дуже рішучим і діловим... Не пам’ятаю, до кого ходили і що вирішували, але Івасюк таки вступив до інституту” (с. 94). Дороги життя побратимів були криві, тернисті і з мінними полями КДБістів — ідентичність українця, його менталітет ни-шили на злеті...

“На гостину до Івана” — боляче про це читати, серце плаче гіркою сльозою пам’яті, бо ж засіли небораки “Довкіл струхлявілого, видите, хреста” (с. 110):

*І відлетів, і більше не поверне,
І тільки слід — од саней і коліс,
Ще й проросте кривавим гломом-терням* (с. 111).

Не навчені ми шанувати своїх геніїв, перетворили 70-річчя від дня народження в подію, коли “Творився справжнісінький харчо-армагедон” (с. 115). Прости, Іване, не осуди, зітри, Україно, це дійство зі сво-єї пам’яті.

“Клятва на крові” — розмисли про ми-нувшину. На Івана мав великий вплив не-ньо Василь. З ним можна було довго роз-мовляти — хоча більшість намагалася за-бути і боялася розмовляти про ці страшні часи. Іван написав сценарій фільму “Білий птах з чорною ознакою”. Історія його створення, історія дозволу на показ відій-шла в небуття, “як зі знайомими романами “Собор” Олесея Гончара і “Мальви” Рома-на Іваничука. Не хочу повторюватися. Важливіше зараз інше. За теперішнім “по-зитивом” я не відчуваю правдивості сучас-них поглядів на кінострічку” (с. 131). Правдивість — хто пізнає і шукає її?

“Фільозопи на цвинтарі не почива-ють...” — на межі неможливого і таїни бут-тя тонкої матерії. Марічці наснився сон про те, що Іванові запропонують зіграти роль молодого Шевченка у кінострічці “Сон” і щось неймовірне у “Тінях...”, бо ж вона була тією, яка до глибини душі була віддана Іванові, розуміла його з півслова і в мовчанні. Думала про добре й на добро: “Та ну, Мицю, бути такого не може...” (с. 135). В інформаційному полі Землі Бог створив середовище взаємостосункової енергії. Ми співпрацюємо з цим полем. Є люди, які випромінюють енергію, побіль-шуючи густину цього поля, інші ж при-ймають енергію — кожен у міру своєї ду-ховності, віри. Безперечно, є люди, які здатні “забруднювати” це поле інформа-ції. Завдання духовно сильних — обері-гати його, а в ньому — зберігати стабіль-ну рівновагу (добро мусить перемагати зло; думаймо про високе і добре). Відпо-відно до оригінальної Володимира Вер-надського про ноосферу, так само, як бі-осфера утворюється взаємодією всіх на Землі, так і ноосфера складається усіма, що взаємодіють. Взаємодіють — тут і по-яснення того, “Як таке могло статися?.. Та й чи треба обов’язково все знати, що чинить над нами життя” (с. 136) — “Бо-га річ божії справи творити, / А чоловіка — по людському жити” (*Менандр*). У цьому розгадка таїни буття.

“Мій ідеальний глядач” — мама пе-режила Івана майже удвічі й вона береже з небес для сина чорторийські марева-видіння: “На неї покладена божествен-на місія. Вона посяла в синові цей всес-віт-огром. Вона, берегиня, захищатиме його до скону віку. Вона, ідеальний гля-дач — Мати генія!” (с. 159). Вона береже чорторийські таємниці генія... Щастя —

це коли хтось думає про нас, молиться за нас і поєднаний з нашим серцем невиди-мою духовною ниткою життя.

“За хатою відійде душа” — адже речі, що навколо нас, мають душу, дух нашого життя: “Щоразу, переступаючи поріг музею-садиби Івана Миколайчука в Чорторії, зу-пиняюся вражений її цільністю і виверше-ністю людського духу”, бо для Івана “Хата поставала прихистком-гаванню..., бо саме тут зоставляв душу” (с. 161, 164). “Бо речі — це не лише фізичні тіла, яких можемо торкнутися, це геть усе на світі: наші дії, наші помисли, наші почуття — то “речі”, то реальність: res — річ; realis — речовий, реальний” (*Андрій Содомора, “Усміх ре-чей”*). Коли розвалили стару хату, Іван “промовчав, відтак сказав: “Немає хати, не буде й мене”. Гірко заплакав...” (с. 167). Дух речей, дух людини в поєднанні тво-рять цілісність земного життя. А що ж да-лі? Живемо надією у вічності, і правда про-вадить нас до вічності.

“Відлучення”, “Перемови-конверзації з чистилища”, “Іван і смерть”... Роман Ба-лаян (саме йому Марія Миколайчук дозво-ляла відвідувати важкохворого чоловіка) писав: “Жоден фільм у світі не йшов рід-ною мовою у всіх республіках... “Тіні...” (с. 169). Саме він був переконаний, що “з 1973 до кінця 1980-х” існувала вказівка не залучати Івана Миколайчука до праці в жодній кіностудії: “Лише 1979 року... от-римано дозвіл на зйомки фільму “Вавілон ХХ” за романом Василя Земляка “Лебеди-на зграя”... (с. 181).

Василь Симоненко, Василь Стус, Тарас Мельничук, смерть Володимира Івасюка в 1979 році — це була уповільнена смерть Івана Миколайчука. Мирослав Лазарук, описуючи життя Івана, розмислює про вічні питання життя і смерті: “Проте коли тихо-скромно відходить із життя обставле-на літами поважного віку особа, ти не від-чуваєш магічності цього впливу” (с. 197). Я ж у своїх роздумах прийшов до думки, що щастя — це коли не стається того, чого не мало би статися. Людина не вірить у свою смерть — такий закон вічності Бога живого: “Усе Іван прегарним зробив свого часу, і вічність поклав їм у серце, хоч не роз-уміє людина тих діл, що Бог учинив, від початку та аж до кінця” (*Екклесіяста 3:11*). Таки не розуміє, бо “все, що Бог робить, воно зостається навіки...” (*Екклесіяста 3:14*).

“Таїна лебедина” — остання новела книжки про лебединий життєвий шлях Івана Миколайчука. Він не помер, його дух не розчинився у Всесвіті — частка цьо-го духу зберігається, записана на носіях, скрижальях безсмертної пам’яті Бога живо-го (*Екклесіяста 12:7*), а інша, невеличка частка, дарована Богом народу рідної зем-лі митця, зберігається під лебединим кри-лом — він живе у лебедях, які мають “ота-кенні крила, під одним замахом якого пів-землі ховається, а пів — чекає на друге крило” (с. 204).

Друже Мирославе, дякую тобі за твоє шире серце, за живе слово, яке заворожило мій незабагнений світ переживань — вип-лакане, викохане твоєю пам’яттю про без-смертного білого Лебеда правди життя...

P. S. У книжці Сергія Тримбача “Кіно, народжене Україною” читаємо: “Іван Ми-колайчук (1941—1987) — український ак-тор, режисер, сценарист. Працював у кіно в 1960—1980-х рр., був одним із найскра-віших символів кіномистецтва, його не-повторним обличчям. Саме з його іменем пов’язують розквіт явища, яке дістало наз-ву Українського поетичного кіно” (с. 206).

Віктор ПАЛИНСЬКИЙ,
м. Львів

1. Безконечтя інтерпретацій сірого

...Книжкова палітурка сірого кольору майже завжди неоднозначно сприймається мною. Подеколи навіть спонукає до застережень, а то й до стопових інтелектуально-естетичних позицій. Одначе — не цього разу!.. Власне, саме згаданий колір за певних обставин, як, втім, і будь-який інший — бездонний у своїй глибинній барвності, а звідси, зрозуміло, й можливостями, припускаю, безконечних інтерпретацій та різнопланових відкриттів. Отож за усіх моїх консервативних застережень до нього, носії естетично вибагливих натур і сформованих художніх переконань приходять саме до нього невинувато. Міркую, що так воно й було, коли свідомо до прихованого барвозвуччя (певен, це не нудна монотонність) вдався Богдан Стельмах, формуючи дизайн свого видання “Діти Бога”, історичні драми, Львів; “Сполом”, 2018 рік; 429 с. Цей “сірий” із сіризою нічого не має. Вихлюпнутий певними “підпливами” навіть на обрізні книжні торці, підкріплені першономерними вибіленими шрифтами (XI—XX сторіччя: посередині “лиця” палітурки), що вигідно окреслює давні часи подій драм; такий “сірий” залишається живим і, я б сказав, невлесним навіть на нерухомих поверхні книжки, що лежить на моєму столі. Авжеж. Автор наче і досі продовжує шукати себе і утверджувати у різних іпостасях історичності теми, підсилюючи і рамкуючи просторові, часові та інші сенси, що відділяють нас від подій у драмах “Анна Регіна”, “Король Данило”, “Гетьман”, “Діти Бога”, “Атентат”.

...Додам, що саме така стилістика оформлення — сірий постійно виникаючий колір та охоплений ним простір, невинуваті великі шрифти; формат, близький до квадрата, — справляють враження культових видань, що не лише читаються-перечитуються, а й легко йдуть у роботу для сценічного втілення. ...Ось так написалося, хоч і не пригадую, щоби колись розпочинав такого роду есеї саме з обкладинки книжки. Мабуть, тому, — що історичні. Тому — що драми. Тому — що вельми придалися б для підмостків українського національного театру. Сьогодні. Як і завше. Богдан Стельмах. ...Палітурка — як рукотворне оформлення манускриптів?.. Добре. Скажімо так.

2. Життєписне й деякі міркування, коротко

У такого роду текстах я більш схильний біографічні описи та творчі віхи розсіяти по усьому полотні-матерії або ж дати можливість читачеві, певним чином, щось висновувати з творчості письменника, здогадуватись і навіть доміслювати. Адже брендова міфотворчість у літературі, зрештою, як і в усьому, — не остання справа. Проте все ж відчув, що про Богдана Стельмаха слід сказати одним щільним блоком. Ось так. І одразу. Як на мене, Б. Стельмах — один із найбільш відчайдушних теперішніх українських письменників-професіоналів, що майже постійно живуть із літературних заробітків. А це, знаю, варте особливого пошанування. І саме тут передусім видиться його талант поета-пісняря (бо саме ці тексти співала і співає вся Україна, покладені на музику Володимиром Івасюком, Ігорем Білозіром, Мирославом Скориком, Віктором Камінським, Ігорем Кушплером, Іваном Мацялком, Михайлом Мануляком. Звісно, й багатьма іншими, що їх можна було б перерахувати хіба що в літературному портреті Стельмаха. Можливо, колись!.. Хоч потроху зближаючись з ваговитим ювілеєм (1943 р. н.), Б. С. достойний цього й сьогодні. Зараз...

Його книжки поезії, а їх чимало, переконані, є формотворчими в українській національній поезії. Тому бачу особливу незумисність у появі зібраних творів (саме так!) у семи томах (2007—2009 рр.).

У театрах України й нині — вистави за п’єсами Б. Стельмаха.

Письменник є лавреатом багатьох престижних літературних премій, неодноразово номінувався на Шевченківську. Кавалер державних орденів, відзнак. Заслужений діяч мистецтв України.

У Національній спілці письменників України з 1997 року. Чималенький стаж!

Дзеркало сцени — свічадо душі

Навіть ці скупі відомості дають можливість дещо масштабніше усвідомити додатково. Можливо, — шлях воїна, відданого Рідній Землі й Пам’яті Предків.

3. “Ми вічні...”

...Оця особливо цінна якість драматичного твору, що міцно сплітає його воедино і з літературою, і з театром, у Стельмаха є настільки очевидною, що я назвав би її, за образотворчими мірками, навіть не рельєфною, а горельєфною. Неспроводимим для мене є те, що це тексти добре націленого, кайфуючого драматурга, який усвідомлює, що здатен створити близький до самодостатнього твір: і для вдумливого читання, і для втілення в розкутому та водночас напруженому сценічному варіанті. Тут є усе: і динамічний, не перевантажений розвиток подій, і різноманіття складних героїчних характерів, харизматичність у їх проявах, і неординарний наростаючий конфлікт, і дуже точні діалоги та монологи, що подекуди могли б стати самостійними поетичними творами; хоча у цих поезодрамах природність спілкувань та відносин героїв — лише по зростаючій утверджується. І це, очевидно для мене, саме за рахунок високої концентрації поетичної емоційності тексту, як способу життя автора-читача-глядача.

Не буду особливо вдаватися до специфіки драми назагал з її єдністю місця, часу та дії (за Арістотелем та з відповідним розвитком особливостей аж до нашого часу). Лише скажу, що у Стельмаха усі ці перипетії та “технології” роблять його твори максимально близькими до класичної драми.

Ось твір, що започатковує в книзі драми Стельмаха: “Анна Регіна”. Драматург не береться самовпевнено показати та розкрити все, пов’язане з цією історичною особою, втім, це — й неможливо. Однак, цупко тримається саме за найважливіше: драматрагедію душі київської князівни, а згодом королеви Франції, Анни Ярославни. Він провадить свою героїню від батьківського-материнського Києва.

*До Києва доріженька
Невузенька,
А з Києва ще й від мами —
На всі брами.
Там стояла Анна славна
Ярославна,
Рідну неньку пригадала,
Заридала:
“Чи я ж тобі, моя матко,
Не дитячко,
Що ти мене проти нічки
Гониш прічки?”
“Не я тебе, моя доню,
Прічки гоню,
Гонить доля — всьому роду
На догоду”.*

*.....
А з Києва ще й від тата —
На всі врата.
Там стояла Анна славна —
Ярославна,
Князя батька обіймала —
Сумувала...*

*.....
Король Анрі —
Тепер бездітний удівець,
В його дворі
Ти з ним і станеш під вінець.*

...Провадить до Франції-Парижа. Де — королевою, дружиною і матір’ю. Королівська слава, безмір влади і, таки, любов!.. Разом з тим, наприкінці життєвого шляху — одверта невпевненість:

*Що зараз ближче — Київ чи Париж?
О серце, серце, як же ти болиш!..*

...І уже в останніх своїх мареннях, так і не діставшись Рідної Землі, Анна Ярославна бачить проникливі уявні картини.

*А хто там плаща на траві розіслав?
То київський князь, мій отець Ярослав!..
При нім Інгігерда, красива й ставна —
Світ кращої мами не знав, як вона!..
Брати мої милі... І сестри... І всі!..
Красиві, аж сяють, в небесній ясі!..
Мій рідний такий, незабутній мій люд!..
Куди ж я поїду?.. Усі вони тут!*

*.....
Я бачу! Я бачу! Ми вічно живі!
Вічно живі!..*

...І художня актуальність (ці поняття, нібито, непеєднані, та можна, звісно, шукати іншу термінологію): вона незмінно проявляється і у найбільш культовій світовій драматургії: любов і ненависть, життя і смерть, біле і чорне — Шекспіра, Гете, Ібсена, Франка, Лесі Українки, у Стельмахових історичних драмах під палітуркою “Діти Бога” стає такою ж вічною для нас, українців, і у край небезпечних сенсах сьогоднішньої російської інтервенції в частині України. А, за великим рахунком, — підло-мілітарної навали на всю європейську культуру, світову цивілізацію. Бо ж драматургом утверджено, я певен, морально-етичний та цивілізаційний слоган, що нівелює потуги новітніх варварів — “Ми вічно живі!”

Завершу: така “актуальність” глибоко схована у доскональній художності твору. Тому і вічна. Художньо-трансформована.

4. Мить і враження

Стельмах одверто майстерно (власне, це слово тут дуже вправне) володіє технікою побудови діалогів: поруч із літературною мовою зберігаючи фольклорно-діалектну лексику, з явним делікатним чуттям використовуючи історизми, архаїзми, здобуті цілеспрямованими енергійними авторськими зусиллями — неологізми, що додає персонажам історичної переконливості та невідомої жвавості у характерах, відповідно, — і живої рухливості подіям. Не буду приводити тут конкретику, що додало б нескінченно багато до обсягу (це можна було б дозволити собі хіба що в монографії, навіть назва для такої книжки готова: “П’ять історичних драм Богдана Стельмаха”), однак скажу, що тексти усіх драмтворів під палітуркою “Діти Бога” пронизані саме такими стильовими векторами, що викачує тверду та напружену авторську працю. Як драматурга-сценариста, як драматурга-текстовика для читальника, як драматурга-поета. (“Король Данило”, “Гетьман”).

Люблю спостерігати за такою добротною роботою, і в цьому плані також, тому не промину зафіксувати.

Хай живе король. І гетьман владарює.

...Направду дуже вдало стилізоване і дійство, і мовно-мовленнєве середовище. Це — творчість ніколи неспізнаної з’яви... Назавше.

5. Звернутися, аби почути

В історичній драмі “Діти Бога” (хоч я більш схильний до дефініції “драма на історичну тематику”), авторський підзаголовок “Поема про Тараса”, Доля, яка є дійовою особою твору, прорікає:

*Це не папір, козаче, не горить,
Це не горить натхнення віща мить!
Це не горять Тарасові слова —
Вони цього паперу суть жива.*

...І надалі персонажі, подеколи відверто красномовні, одчайдушно відкриті у вираженні своїх ідей; нерідко — просто закликів. Я не випадково вдаюся і до цього аспекту професійно-особистісної стилістики драматурга. Безперечно, це є потребою сценічності, театральності твору, звернення до відповідної живої аудиторії. Не буду вдавати із себе записного ерудита, але все ж і визнаний авторитет Дені Дідро наполягав, що “без таких “речей”, як красномовність та театральність дійства, очевидно не існує драматичного письменника”. Так, у драмі є ситуації, коли герой звертається до публіки навпрошки. Тут драматичному персонажу потрібно більше гучних і виразно озвучених слів, ніж цього, здавалося б, вимагає конкретна мізансцена. У “Дітях Бога” це трапляється нерідко. Я відчуваю: Шевченко саме так, і безпосередньо,

і через персонажів цього твору, промовляє до українського народу. І цей народ стає нездоланним (бачте, і я захопився. Добре).

6. Атентат

...Не промину виокремити і те, що здатність, навіть безоглядно, потрапляти в тенета сильних пристрастей, схильність до несподіваних неймовірних вчинків, прояви гостроконечних інтелектуальних реакцій, притаманність різномар’я фонтануючих почуттів і думок властиві значно помітніше драматургії, ніж, скажімо, розповідальній прозі. Сценічний простір гуртує у рамках якихось 2—3-х годин усі порухи душі та тіла, що їх людина, навіть винятково пристрасна, може пережити насправді хіба що за некороткий період свого усього життя. Основний об’єкт пошуків драматурга — пристрасті яскраві та знаковиті, ті, що цілковито виповнюють свідомість, спонукають душевно-духовні порухи. Що є переважно реакцією на дію ззовні у певну конкретну мить. Беру на себе відповідальність стверджувати, що ці якості драми особливо яскраво проявляються у Б. Стельмаха саме в “Атентаті”. А за визначенням самого автора — це “сценічний портрет Романа Шухевича, генерал-хорунжого, командувача УПА, на дві дії з прологом та епілогом”.

...Шостий рік

УПА існує, діє, не здається.

*Я справді гордий з того, що донині
Є командиром Армії Героїв...*

.....

То є найгероїчніша сторінка

Історії — не тільки української,

Але й світової. В тій пішли

Промовлені герої Тернопілів...

І це є правда: вояки УПА

Заступлять мужніх воїнів-спартанців

У пам’яті історії!..

І, власне, про атентат, що його, виявляється, наворожила стара босуркиня, відьма.

А саме:

А таке,

Що я заб’ю, прошпане, Сталіна.

Застрілю, тобто.

Але як?

Стріляти, ніби, маю через себе.

Крізь себе, тобто... Куля до Москви

Летіти буде день до дня — три роки...

.....

Крізь себе стрілити не штука, але штука

Три роки в пеклі Сталіна чекати.

Хоча компанія там буде — ого-го!

І таки насамкінець, випереджаючи нквідистську обласу, Роман Шухевич стріляє собі у скроню.

Кому завинив — усі простить...

Ну... не затнися, друже, не затнися...

Це я крізь себе у катюзу Сталіна

Стріляю... жеби так гордо не ревів...

Ну... Слава Україні! Не затнись!

(Стріляється).

Отож і помислимо собі, чи ота босуркиня, а то — чи й не мольфарка, таки “побачила” смерть кривавого кремлівського горця-карлика від особливо замовленого пострілу Шухевича “крізь своє тіло”?.. Не знаю скільки років (навіть не маю наміру рахувати) летіла ота куля, але вона, будьте певні, смертельно вцілила тирана.

Повірте, терміни ідеально збігаються! Переконайтеся. А, може, вона ще й досі летить... Сьогодні... Таки поцілуйте...

...І книжку не забудьте прихопити. Збруя.

7. Рефлексійне

...У такій драматургії буде естетична потреба завше. Можливо, й через кількасот років літератори, театральні діячі й читачі триматимуть цей томик у руках, опановуючи ідеї, теми та розбудову творів і знаходячи щось нове у цій драматургії для українства. Хіба ми знаємо все?.. Лише вдвляємось удалеч, пильно примруживши очі.

...Тут, цілком самочинно, згадалося із моєї поезії. Не вагаючись, привожу, бо вірю в особливу “знаковість” такої спонтанності.

То не стріла у цятку цілить,

А цятка у стрілу летить.

P. S.

Книги драматичних творів зараз в Україні видають вкрай рідко, й дуже поодинокі. Тим паче, цінність “Дітей Бога” є очевидною. Переконалися, що не лише для мене.

Дмитро ПАВЛИЧКО,
письменник

Василь Дутка — живописець і мислитель

З видатним майстром живопису Василем Дуткою мені пощастило познайомитися в Косові, де я шукав людини, здатної відремонтувати в моїм селі Стопчатові пам'ятник воїнам УПА. Це було в квітні 2019 р.

Довгий час я до Косова не появлявся, бо там верховодили прислужники Януковича. Подарований Косову мій десятирічний пропав. Мене і Мирослава Симчиша, сотенного УПА, у Косові не зустріли чиновники, фактично прогнали нас. Але поява в моїм житті Василя Дутки відбулася й несподівано для мене стала радісною і запам'яталася назавжди.

Василь Дутка подарував мені три прекрасні видані альбоми свого живопису. Перший альбом “Малярство” — це наново осмислена краса Гуцульщини, другий — “Виставка картин Василя Дутки” в найголовнішій галереї мистецтва в Лондоні, організованій англійським “Товариством друзів Львова”. Тут польською та англійською мовами подано характеристику творчості Василя Дутки і надруковано його подяку згаданому товариству.

Третій альбом здивував і втішив мене, це була французькомовна збірка мистецьких робіт Василя Дутки, що виявила різножанрову і водночас підпорядковану його оригінальному талантові творчість. Французькі всесвітньо відомі міста Марсель і Лурд тут появилися. Пам'ятники архітектури, змальовані українським художником, зберегли своє духовне ество, але набули чогось нового для ока глядачів усього світу. Тут Василеві Дутці довелося шукати та успішно знаходити у своїй душі прикмети європейської образності.

Нам, українцям, “старшого брата” нагайка намагалася прищепити ненависть до всього західного, європейського світу. Геніальний український поет і художник Святослав Гординський усю

свою літературну і малярську творчість будував на європейських зразках. Ми, українці, європейський народ — це виявляють твори геніальних наших поетів і художників. У мистецькій творчості Василя Дутки я прочитую таку ж явину.

Це дуже добре, що Василь Дутка чувся і чується найкраще з друзями в Лондоні. Він звертається до президента товариства, пана Ричарда Жултанецького, називає свої картини “Гуцульське весілля”, “Весна в Карпатах”, “Залицяння”, “Посвячення води в селі Криворівні” і таким чином відкриває головні джерела свого творчого надиху.

Для мене, людини духовно сформованої у Львові, біографія творчого життя Василя Дутки, що починалася також у Львові, є хвилююче рідною. Він називає сам свої важливі твори з польського реєстру, важливого і для мене. Це “Меморіал Львівських Орлят”, “Колона Адама Міцкевича”, “Костел св. Андрія”, “Костел Бернардинів”, “Вежа порохова у Львові”, а це ж мої так само архітектурні видива, це те, що мене найбільше турбувало як амбасадора Києва у Варшаві. Це мої мрії і турботи, спрямовані на зміцнення політичного та духовного союзу України і Польщі. Отже, ми зійшлися з Василем Дуткою аж тепер, коли я починаю забувати про політику і пробую думати про те, в чому сконцентрована творча енергія великого митця й його друга.

За студентських часів у Львові я приятелював з видатним художником, косівчанином Григорієм Смольським; він, дізнавшись, що я зі Стопчатова, почав мене, як гуцула, запрошувати до себе, і подарував мені портрет безіменної, але прекрасної гуцулки. Бережу його. Григорій Смольський демонстрував мені намальовані ним портрети С. Людкевича, В. Стефа-

ника, І. Крип'якевича. Смольський розбудив у моїй душі образ Олекси Довбуша, не опришка з рушницею, а месника, національного героя.

Певна річ, я разом зі своїм другом, львівським скульптором Володимиром Бойком, що, жартуючи, за декілька сеансів вирізьбив у брилі чорного лабрадориту мій скульптурний портрет, відвідував львівські музеї мистецьких творів. Були ми в гостях у дочки Івана Труша, де мене зворушували пейзажі Гуцульщини та образи наших весілля, празників і похоронів.

Я мріяв придбати картину будь-якого художника, бо вже мав, хоч однокімнатну, але квартиру. І сталося чудо. Мені подарував портрет гуцула роботи Олекси Новаківського, безперечно геніального художника, ректор Львівського університету Євген Лазаренко. Йому наказано було з обкому компартії виключити мене з аспірантури за мої поезії. Він написав наказ на звільнення, але не виконав його. А замість того прислав мені додому картину, де на звороті написав: “Дорогим Богдані та Дмитрові Павличкам — Євген Лазаренко”. Той портрет гуцула я бережу, як образ мого родича, гуцульського предка.

Дивлячись на мистецькі картини Василя Дутки, намагаюся окреслити духовні переживання, підсвідомі глибини поклику до пензля, не лише гуцульську, а національну, українську його душу.

Я не годин назвати грамотно кольори найкращих картин Василя Дутки. Вони згармонізовані, як музичні твори. Це не примітивні різкі червоні, а живі, начебто чер-

лені, калинові кольори, наповнені веселим смутком людського, справжнього життя. Я переконаний у тому, що то кольори, скоплені митцем у русі, здатні відкривати рухоме, постійно мінливе мислення людини. В картинах Василя Дутки природа перебуває в русі, білизна хмар переходить у золотисту сивину гірської ріки, а різноманітні характери гуцулів підпорядковані єдності людей, що вміють тішитися своїм життям.

Мене, сина карпатських лісів і гір, хвилює кожен образ Гуцульщини; не можу відірвати свого зору від картини “Вище хмар”, де в облоках пливе начебто велетенська риба, поглинаючи хмари, а над Черемошем стоїть малесенька церква, а над нею ростуть величезні, небосяжні троянди. Що це перед нами? Це вищого ґатунку

реалізм, де все підпорядковане незнаній нам світотворчій силі.

Моя казка для дітей “Золоторогий Олень” у картині Василя Дутки “Олені” передана добре, хоч золотих рогів там нема, але майстерно зображена група оленів, за якою з-за каменів стежить вовк. Василь Дутка, на мій погляд, — один із найвидатніших сучасних українських митців, що вміють komponувати червонолисті букові ліси з розкішно зеленими смерековими лісами, а ліси, позолочені падолистом, з лісами, накритими кригами колючого льоду.

Окремо я хотів би звернути увагу глядача на скульптурні й портретні твори Василя Дутки, на яких зображено польських композиторів Фредеріка Шопена та Ігнатія Падеревського. Не знаю, хто замовив нашому художникові відтворити в дерев'яній різьбі образ варшавського пам'ятника Шопенів, але мені відомо, що образ Па-

деревського був намальований Василем Дуткою на замовлення канцелярії президента Польщі.

Думаю — час і пора організувати в Києві виставку творів Василя Дутки, а в Косові — постійно діючий музей, де необхідно зберігати, як нашу державну скарбницю, вже готові й майбутні його твори. Якщо Косів про це вже думав, то дай Боже йому згадати при цьому інших косівських майстрів мистецтва, щоб косівська вишивана сорочка та косівська писанка, косівська історія воїнів УПА були для наших нових поколінь прикладами творчого, вічного, національного життя. Не пам'ятаю хто сказав, що справжній живописець є мислителем, але саме так я думаю про Василя Дутку. Його мистецтво — це глибоке мислення про сенс людського життя.

Едуард ОБЧАРЕНКО
Фото автора

Дмитро народився у місті Хотині Чернівецької області. У три роки хлопчик захопився мистецтвом, у сім розпочав навчання у Хотинській міській художній школі, де вже з другого класу ставав переможцем багатьох обласних олімпіад з академічного малюнка та живопису.

Потім було навчання у столичній Державній художній школі ім. Тараса Шевченка, на факультеті живопису Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України. У 2015—2016 роках Дмитро працює над дипломною роботою — болючим та трагічним полотном “Українська молитва” або “Душі померлих”, яке є наймасштабнішим проектом митця.

Лауреат Шевченківської премії Василь Чебаник зазначив:

— Серія творів живопису “Таємнича Україна” Дмитра Ковалю (понад 15 робіт), створена протягом 2019 року — вагомий внесок у сучасне українське образотворче мистецтво. В ній поєднуються традиції станкового живопису і оригінальність композиційних рішень, поданих кризь призму власного світовідчуття сучасності.

— Роботи митця зачаровують своїм колоритом, — стверджує заслужений художник України Анатолій Марчук. — Побутова тематика творів у поєднанні з ніжною гамою кольорів під час споглядання викликає теплі почуття і занурює у приємні спогади. Хтось пізнає себе у дитинстві, що бавиться серед осіннього листя, хтось — рідне село або батьківську хату, сповнену спокою та любові...

«Таємнича Україна» Дмитра Ковалю

У Музеї історії міста Києва завершилася велика персональна виставка члена НСХУ Дмитра Ковалю “Таємнича Україна. Нарис історії та сьогодення”. У рамках виставки відбулася презентація каталогу робіт митця з однойменною назвою.

— Цикл полотен “Таємнича Україна”, створений талановитим живописцем протягом 2019 року, є ще одним впевненим кроком на шляху його переможного досягнення високих вершин художньої досконалості во славу рідної України, — пише мистецтвознавець Станіслав Бушак. — Заперечуючи комерційне мистецтво, Дмитро Коваль декларує своєю творчістю щире відданість правді життя, явлену у невтомній та самовідданій праці митця-подвижника, окриленого високим небесним покликанням творця і деїмурга власного небесного Космосу.

А ось як висловилися про

творчість молодого художника його педагога, відомі українські митці Віра Барінова-Кулеба, Василь Гурін та Валентина Виронова-Готье:

— Дмитро Коваль заявив своїм великим мистецтвом про потужні досягнення у живописі. Його роботи талановито розкривають глибину мистецтва змістом, колоритом, духовністю. Роботи привертають увагу характерним саме для Ковалю вираженням кольору, композиційністю, завершеністю. Вони духовні не тільки за змістом, а й прекрасні в знахідці сучасного мистецтва, яке базується на реалістичній школі, на знаннях, отри-

маних в НАОМА, де він був одним із найкращих студентів...

В організації та підготовці виставки допомогли Міністерство культури, молоді та спорту, Національна спілка художників України, департамент культури КМДА, а також Віра Барінова-Кулеба, Андрій Будник, Станіслав Бушак, Валентина Виронова-Готье, Ігор Волощук, Анатолій Марчук, Лілія Склярєва, Роман Петрук, Василь Чебаник.

— Виставка “Таємнича подія” — знакова для мене подія, адже вперше мій творчий доробок представлено для широкого кола глядачів саме у центрі Києва, — зізнався Дмитро Коваль. — Експонувалися твори, створені від 2011 року. Але переважно тут представлено роботи останнього на сьогодні періоду моєї творчої біографії. Це серія, виконана за підтримки гранту президента України для видатних діячів у галузі мистецтва.

Завжди орієнтуюсь на пошук, а не на ринок. Вважаю, що комерційне мистецтво — це шлях до деградації. Для мене у мистецтві головне — душа, образ, те, що болить.

Серією “Таємнича Україна” намагався розкрити тему забутих куточків України. Кілька творів з цієї серії присвятив Донеччині, зокрема — Слов'янську. Картина “Церква. На тому березі Слов'янськ” — на перший погляд маленький пейзаж. Але тут дуже потужна енергетика. Я неодноразово бував у тих краях. Це

місце, де 2014 року розпочалася війна з Росією. Слов'янськ — місто прекрасне, патріотично налаштоване. Там є цілюще озеро. Але зараз воно, особливо околиці, — у руїнах. Хотів би повернути увагу державі, наших людей до того, що маємо цінувати те, що маємо.

Я народився у Хотині на Буковині. Своїй малій батьківщині присвятив картину “Крізь віки. Хотинська фортеця”. Коли мені було 10, саме біля цієї фортеці я спробував себе в олійному живописі. Місто Хотин має понад тисячолітню історію. Зараз, на жаль, воно теж забуте. Центр поріс травою, тротуарна плитка залишилася ще з часів Радянського Союзу, промисловість розвалилася, люди зневірюються у завтрашньому дні.

На картині “Перлина Полісся” зображено славетну річку Козичанку. Це неповторне місце. Полотно “Народжена стати серцем життя” — збірний образ українського фольклору і українського села.

Саме сільська тема найбільше підкреслює образ нашої українськості. Українському селу я присвятив картину “Земля”. Знаковою для мене є робота “Всесвіт”. Вона стала предтечею моїх автентичних серій “Українська молитва” та “Таємнича Україна”.

Як показав досвід цієї виставки, зацікавлення нею глядачів, вона має стати пересувною. Бажано, аби її побачила вся Україна.

Під час виставки було прийнято рішення рекомендувати кандидатуру Дмитра Ковалю на почесне звання — “Заслужений художник України”. Дуже хочеться, аби ця ідея знайшла підтримку високопосадовців, які відповідають за розвиток культури в нашій державі.

Іван ЮЩУК, професор Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки й техніки України

“Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців”, — мудро сказав колись Олександр Довженко. Народ без знання своєї справжньої історії — це просто населення, тлум людей, нічим між собою не пов’язаних. І тому нас, українців, весь час сторонні люди намагаються переконати, що в нас нема своєї історії, отже, ми не нація.

“Что утверждает официальная политическая мифология Украины? Существует древняя украинская нация, которая разговаривает на не менее древнем украинском языке. Однако, как мы уже выяснили в нашей предыдущей беседе, первые представители “древней украинской нации” возникли в конце XIX века в австрийской Галиции в лоне украинофильских политических партий... Полякам и малорусским сепаратистам для “разбудовы” отдельной украинской нации и государства был необходим отдельный язык, максимально не похожий на русский”, — подаю в оригіналі, щоб кожен міг побачити цю маячню в Інтернеті; рік — 2019, автор — випускник Київського національного університету, займав високу посаду, у 2014 році наживав п’ятами в Росію.

У 1932—1933 роках була спроба фізично ліквідувати українців як націю. Очевидець Голодомору, італійський консул Серджіо Граденіго писав 1933 року: “З цього я роблю висновок. Теперішня катастрофа спричинить колонізацію України переважно російським населенням. Це змінить її етнографічну природу. Можливо, в дуже близькому майбутньому не доведеться більше говорити ні про Україну, ні про український народ, а отже, не буде й української проблеми, оскільки Україна фактично стане частиною Росії”.

Радянські так звані “історики” переконували нас, що український народ виник випадково, і то починаючи десь із XIV століття як якийсь історичне непорозуміння. Російський письменник О. Солженіцин у брошурі “Як нам облаштувати Росію?” писав: “Це все фальшива вигадка, що мало не з IX століття існував український народ з особливою неросійською мовою”.

“Слово о полку Ігоревім”, твір XII століття, було виявлене 1791 року і видане з придуманою назвою тільки 1800 року. Дев’ять років чомусь його не показували світові. Отже, чи не правила його відповідно до вказівок Катерини II, підганяючи під церковнослов’янську, тобто російську мову? Проте не все вдалося підміняти: залишилися-таки недогляди: *Володимирь, хороброе, красною дивицею, поганого Кощя, оксамиты, стяг, помолудити* і ще багато чого; його оригінальну первісну мову особливо видає українська побудова фраз: *уже княже туга умь полонила, лисици брешутъ на щиты, комоны ржуть за Сулою* тощо. Оригінал не вберегли — чи не зумисне?

З’явилася Велесова книга, пройнята давнім українським духом, хоч і досить спотворена її некомпетентними й не дуже зацікавленими переписувачами, — її піддали анафемі. Невже праукраїнські волхви не писали різних послань, листів, пересторог? Щось десь мусило залишитися, хоч його й знищували час та поборники християнської релігії супроти язичництва.

Щоб панувати над народом, його треба принизити.

Навіть українські історики не завжди усвідомлюють, що український народ не вчора виник невідомо звідки — він на цій землі, відколи світ. Саме про це і йдеть-

Історія свідчить

ся в книзі Вадима Пепа “Віч-на-віч з вічністю” (Вінниця, 2019). Вона великою мірою є відповіддю україноненависникам і українонедбалцям, зокрема реакцією на книжку Сергія Плохія “Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності” (Харків, 2016).

Основний мотив книги виражений у словах Лесі Українки: “Люди й покоління — се тільки кільця в ланцюгу великих всесвітнього життя, а той ланцюг порватися не може”. На землі України покоління змінювалися за поколіннями, передаючи одне одному силу “і звичаїв, і традицій, і забобонів, і голосінь, і ворожінь, і символики гончарних та керамічних виробів, як і тканин, шиття, вишивок, килимарства і розмальовування такими талановитими, як Катерина Білокур, побіленої печі, щоб у неї були золоті плечі і такі крила, щоб коровай загнила”. Приходили чужинці й знижали, а наші предки орали, сіяли, дітей ростили, часто долаючи різні біди.

Сива давнина, XXIV століття до нашої ери. Долини рік Десни, Сейму, Середнього і Горішнього Подніпров’я. Протягом десяти тисяч років тут жили і полювали на мамонтів та північних оленів люди так званої Мізинської археологічної культури. Археологи знаходять тут вироби з бивня мамонта: скульптури-ідоли, стилізовані жіночі статуетки, фігурки тварин, пташок, браслети, прикрашені орнаментами. Безцінною знахідкою на Мізинській стоянці є музичні інструменти з кісток мамонта, “шумлячий” браслет з п’яти окремих незакінчених кілець — своєрідні кастаньети, кістяний гребінець із зображенням танцівниці.

Спадкоємність між поколіннями, отой ланцюг, за висловом Лесі Українки, не переривається. І з кожним поколінням накопичуються нові знання й уміння. Змінюються заняття і способи життя, зрештою, і ставлення до навколишнього світу. Це яскраво виявилось в часи Трипільської цивілізації. Винайдено гончарство — з’явився посуд для зберігання продуктів праці, розвинулося хліборобство — людина чітко прив’язалася до землі, до обробленої нею ділянки. Земля давала їй жито, пшеницю і всяку пашницю. “Сіялося й збиралося все те життєдайне ніякими не тюркомовними й іраномовними й ніякими не скіфами, нібито не лише кочівниками, котрі начебто ще й хлібороби, а предками українського роду”. І вони ж бо назвали “колосок колоском, ниву нивою, а поле полем” і дали назви знаряддям та продуктам своєї праці. “Колядки й щедрівки відлунюють із золотих віків Трипільської цивілізації — як світло від давно згаслих зірок”. Тим часом колядок і щедрівок не знають наші сусіди, які претендують на первородство в слов’янському світі.

Формується письмо, яке збереглося на глиняному посуді. З’явилося воно у VIII—VII тис. до н. е. та остаточно оформилося у IV тис. до н. е. Були, мабуть, і дощечки з написами, мусили бути.

Наші давні предки дбали і про красу, і про життєві вигоди. “Як показали археологічні розкопки, — пише В. Пепа, — трипільська піч у доброго господаря була з лежанкою, мала вигадливі димоходи, милувала зір розмальованим комином”. Усе це ще донедавна було чи не в кожній побіленій українській хаті.

У давньому минулому наших предків, на жаль, є чимало невідомого. А були ж намагання зберегти пам’ять про минуле. До нас дивом дійшла прадавня пісня про сотворіння світу (її подає В. Пепа):

*Ой як се було на початку світа:
Не було тоді ні неба, ні землі,*

Тільки-но було синє море.

*На тім синім морі явір зелененький,
На тім яворойку нагорі гніздойко...*

Так само починається й “Повість врем’яних літ” від сотворіння світу, але вже за Біблією, щоб потім оповідати, звідки пішла земля Руська, — очевидно, за літописним зразком, який не дійшов до нас. Тим часом Велесову книгу (збірку послань головного волхва до волхвів нижчого рангу) оголошено фальшивкою й накладено табу на неї, а в ній є чимало спорадичних відомостей, може й не зовсім точних, про складне минуле українських предків. “Давньогрецька міфологія — золотий скарб юності людства. А від найраніших, первісних осмислень усього вражаючого українськими предками залишилися тільки ріжки та ніжки”, — справедливо нарікає В. Пепа.

Невідоме якоюсь мірою освітлює народнопоетична творчість, яка, як неодноразово наголошує В. Пепа, “воістину є святим письмом українського народу”. Проте пісня передає настрої, але майже нічого не повідомляє про саму подію. Історія ж складається з подій.

Дещо про наших предків збереглося в записах античних авторів — давньогрецьких і латинських. В. Пепа рясно цитує їх у чужих, часто спотворених перекладах.

Говорячи про наших предків, В. Пепа часто називає підряд *венедів, антів і склавинів* — їх майже не розрізняли й візантійські автори. Цікаве міркування його про походження назви *склавин*, що грецькою мовою означає “раб”. В. Пепа вважає, що звук л тут вставлено в слово *склавин* “копач землі” — *землероб, хлібороб*. Досить логічно.

Ідеться все-таки передусім про антів. Михайло Грушевський виділяв саме їх як предків українського народу. На думку істориків, територія, населена антами в VI столітті, охоплювала простори від Причорномор’я та Приазов’я на півдні до верхів’їв річок Дністер, Дніпро, Сіверський Донець, Дон на півночі, тобто була майже в межах сучасного розселення українців. Як слушно пише В. Пепа, “за різними давніми свідченнями, саме анти в багатьох подіях у Західній Європі брали активну участь, справляли відчутний вплив на те, як утверджувалися народи й формувалися держави”.

Чимало зайд зазіхало на землю наших предків — і готи, і гуни, й авари, але анти щоразу відроджувалися настільки потужними, що жахали навіть наймогутнішу Римську імперію. І річ не в тому, щоб когось лякати, а в тому, щоб не бути чиймись рабами.

Антів пов’язують з пенківською археологічною культурою. Носії цієї культури жили в VI — на початку VIII століття від Пруту до Сіверського Дінця, займаючи переважно лісостепову смугу України. І не в землянках жили вони, як це розповідають деякі історики, а в хатах, як співається в пісні, стверджує В. Пепа:

Хата моя рублена,

Сіни на помості.

Не сам іду, коня веду

До дівчини в гості.

У ті часи набирає сили державотворчий Київ, який об’єднав численні племена зі спільною мовою в єдиний український народ. Але до того ради майбутнього треба було обстояти себе і від нещадних гунів, і від деспотичних аварів і струсити їх у небуття, як пилую з чобіт.

Проте кочовий азійський схід не переставав зазіхати на добро наших предків. 1240 року монголо-татарська орда зруйнувала й розграбувала Київ, поневолила державу Русь. 122 роки монголо-татари нещадно панували на руській

землі. Та наприкінці 1362 року у битві на річці Сині Води (тепер Синюха, притока Південного Бугу) литовсько-руське військо завдало нищівної поразки монголо-татарським правителям Поділля, Київ було визволено.

Нащадки Золотої Орди тим часом закріпились у Заліссі, перед тим винищивши тамтешнє населення та прийнявши православ’я разом зі церковнослов’янською мовою й християнськими іменами. Монголо-татари на цій підставі оголосили себе спадкоємцями Київської Русі і ще не раз виявляли свою хижацьку сутність.

Вадим Пепа подає витяги з паризьких газет 1708 року: “Вся Україна в крові”. “Страшний цар жадібний до крові в Україні... Всі мешканці Батурина, незважаючи на вік і стать, вирізані, як повелюють нелюдські звичаї московитів”. “Меншиков показує жах московського варварства”.

І ще В. Пепа наводить свідчення вже не паризьких журналістів, а московського міністра Артемія Волинського 1737 року: “До мого приїзду в Україну я ніколи не припускав, що вона так сплюндрована, що так багато людей померло. Наша армія забрала в тутешніх людей все зерно і всю худобу”. А через півстоліття свідчить московський губернатор в Україні Г. Потьомкін: “Наша армія забрала в тутешніх людей все зерно, худобу, харчі, одяг, взуття тощо. Хто протестує, того б’ють нещадно, часом смертельно”.

Тим, хто творив український народ, довелося пройти не одне коло нестерпних страждань. “Протягом віків, — констатує В. Пепа, — такі ж корінний від природи люд зазнав таких збиткувань, що їх з тими муками, які відомі з Дантового пекла, не порівняти”. Й у тій пекельній круговерті “українські предки виживали так само, як і пізніше — після розорення Батием Києва, у рятівних взаємозв’язках з Великим князівством Литовським, при незносних утисках польської шляхти, у кріпацьких пазурах московського царату, за кривавої диктатури інтернаціоналістів комуністичної закваски, як і тепер — при загрозах зовнішніх та внутрішніх, себто ізсередини — від різномасних одщепенців із породи колонізаторів”.

Український народ — форпост Європи, об який розбивалися “і скіфська, й гунська, й сарматська, й аварська, й татаро-монгольська кочові навали”.

І ще одне, надзвичайно слушне міркування В. Пепа: “Найбільша біда українського народу в тому, що після 1709 р. “на тихі води, на ясні зорі” налізло стільки “різних орд людей”, що національна свідомість ніяк не продихне”. Нам весь час нав’язують багатонаціональність: в Україні, мовляв, живуть поляки, росіяни, євреї, вірмени і так далі. Це національності з відомими датами появи їх в Україні, відомі й причини їхньої появи. Відома також причина існування в Україні зденационалізованих українців, через яких й тепер ще діють україноненависники.

Об’єктивної історії не буває, історія не може бути об’єктивною, бо вона пов’язана з життєвими інтересами певних груп людей. Для поляків героїчна постать — Юзеф Пілсудський, бо він відновив незалежність Польщі й намагався привласнити для поляків Галичину й Волинь, і не нависний Степан Бандера, бо протистояв експансіоністським замірам Пілсудського. Для українців усе навпаки.

Книга Вадима Пепа “Віч-на-віч з вічністю” — полемічний філософський твір. Це не популярний виклад історії, а глибокі міркування над долею українського народу, над його майбутнім у ланцюгу історичних подій. Це утвердження українців як нації, що пройшла багатотисячолітній шлях свого становлення.

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України

“Я хочу, щоб люди дивилися на цей світ моїми очима”. Так визначив своє творче кредо визначний майстер фотомистецтва Василь Пилип'юк, автор понад ста фотоальбомів і теоретичних посібників, лауреат Шевченківської премії (1993), заслужений діяч мистецтв України, почесний доктор Академії друкарства, почесний академік Національної академії мистецтв України, головний редактор журналу “Світло і тінь”, згодом директор однопублікаційного видавництва, автор і шанувальник тижневика “Слово Просвіти”.

Одним із тих, хто благословив магічну фотокамеру в руки Василя Пилип'юка, був відомий львівський та київський майстер фотографії Роман Баран. Він високо оцінив творчі набутки молодого митця, який був відзначений найвищою Державною премією за книги-шедеври світлин “Живиця”, “Львів”, “До тебе полінуть”. (Леся Українка і Волин). У статті “Радість пасіонарія” вітав старший маестро молодого майстра і доволі точно визначив, що побачив у кожному з образних знімків “пульсації зупиненої миті”.

На свято Василя Великого львівські цінителі мистецтва вшанували пам'ять Василя Пилип'юка на його могилі на центральній алеї Личаківського цвинтаря, де було освячено пам'ятник митцю. Його автори В. Одрехів-

Поет фотомистецтва

До 70-річчя від дня народження Василя Пилип'юка

ський та В. Сколоздра. У фотогалереї Василя Пилип'юка була відкрита виставка його світлин.

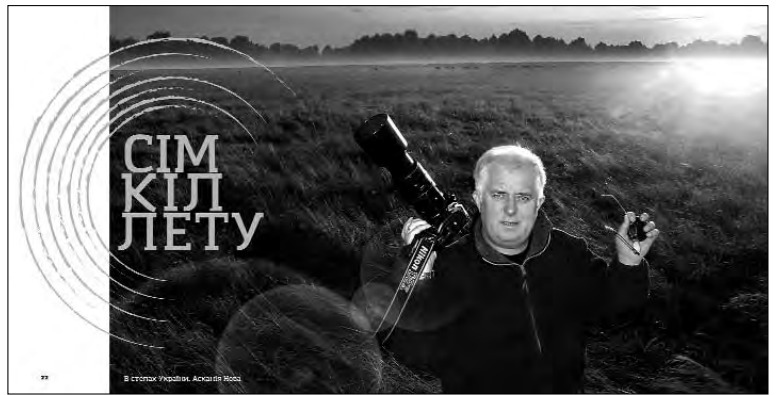
“Де дух не водить рукою художника, там нема мистецтва”, — зазначив Леонардо да Вінчі, італійський художник і вчений епохи Відродження. Одухотворення Василя Пилип'юка відчувається у кожній світлині. Тут нема надуманості, зайвої фантазії чи просто фальші. У світлинах панує радість і злагода: чи то у знімках природи, явищ, зображеннях тварин і птахів, Неба і Сонця — ранкового і вечірнього. У портретах сучасників — дивина очей і облич. Недаремно Дмитро Павличко написав прощальний

вірш “Я — Пилип'юк Василь. Я — витвір Світла й Тіні”. Поет точно визначив внесок митця в українську культуру:

*“Минеться все, але колись мої альбоми
Ще подивлятимуть неznані нам віки!”*

Певною мірою передбачила майбутнє митця письменниця Ірина Вільде: “В його творах — душа народу і душа самого автора”.

Фотоальбоми В. Пилип'юка широковідомі: “Львівщина”, “Ровенщина”, “У світ широкий”, “В краю Черемоша й Прута. Снятинщина”, “Древній Галич”, “Львів. Пори року”, “Українська ікона XIV—XVIII ст.”, “Пієта в

камені. Личаківський цвинтар”, “Івано-Франківщина”, “Львівська опера”... А ще ж уславлені книжки, видані з поетичними текстами Дмитра Павличка: “Живиця”, “Засвідчую життя”, “Рубаї”... Вони — визначний внесок Василя Пилип'юка в українську культуру.

А ще його можна назвати з повним правом справжнім народним дипломатом. Він відвідав майже всі країни світу, у 60 країнах відбулися його персональні виставки. Тритомник “Долею даровані зустрічі” В. Пилип'юк присвятив визначним особистостям України і світу. Тут ми можемо побачити видатних сучасників — від Леоніда Кравчука і до Папи Римського. У фотоальбомі “У світ широкий” відображено державні візити перших осіб нашої держави до найбільших країн світу на зорі Незалежності. Л. Кравчук сказав про нього так: “Це художник-філософ. Це не просто фотограф — це фотомитець”. А поет Роман Лубківський

зазначив: “Він є поетом фотографії”.

Василь Пилип'юк був і справжнім громадянином-патріотом України. Йому були близькі важливі суспільні події, які він старанно фіксував, а потім вони були увічнінені в окремих альбомах про Помаранчеву революцію та Революцію Гідності.

Творчу діяльність видатного митця високо оцінювали з перших років його появи на культурному обрії. Про нього писали Петро Шкраб'юк, Дмитро Герасим'юк, Ярема Гоян, мистецтвознавець Роман Яців. Щойно з'явилася художньо-документальна повість Олеся Ганушака “Сім кіл лету”. У ній у монологах головного героя відтворено шлях у велике мистецтво Василя Пилип'юка. Вона безумовно зацікавить широке коло читачів, бо вводить його у світ зацікавлень великого фотохудожника та в коло його видатних сучасників.

Світлина
Володимира ПИЛИП'ЮКА

Анна Пилип'юк: «Василь до кінця життя майже все втілював, що хотів»

— Петро Шкраб'юк поетично звернувся до духу Василя Пилип'юка:

*Василе, нам згори світи
сьогодні, завтра, і щоднини.*

Пані Анно, скажіть, як світить (чи — світитиметься) для Вас щодня постать Василя — уже впродовж двох з заком років?

— Ніяк не усвідомлю, що його нема біля нас. Але Василь так часто виїжджав, що в мене враження, що він — десь є, десь у відраженні з власної, дуже необхідної, ініціативи. Врешті, відомо, що чоловіки, які живуть на Гуцульщині, на Покутті, відходять значно пізніше, ніж місцеві жінки. Я думала, що Василь буде жити довше.

— *Як вважаєте, точніше — відчуваєте, — ким Василь був більше: митцем чи видавцем?*

— Усе-таки митцем. Він спочатку був далекий від видавничої діяльності — перші кроки в цьому напрямі були дуже важкі. Над першою книжкою — “У світ широкий” чотири рази, якщо не більше, довелось попрацювати, змінюючи матеріали, навчаючись використовувати новітню технологію.

— *Що сильніше було притаманне Василеві: талант чи, скажімо, творча впертість, завзятість?*

— Кажуть: талант є в багатьох, але для досягнення належного розвитку своєї діяльності треба мати заповзятливість, яку він мав. Василь — як вчепиться...

— *...То свого не упустишь, правда?*

— Власне, саме так і було. Врешті, Ви його добре знали.

— *Знав, пані Анно. Від 1970 року — рівно 47 років... До речі, Ви коли познайомились?*

— У вересні 1978-го. А в 1979-му одружились. Василь дуже дорожив сім'єю. І до кінця життя майже все втілював, що хотів. І дуже поспішав всього досягти. Видав три книжки за рік. А я просила

У фотогалереї українського фотохудожника Василя Пилип'юка у Львові 14 січня відзначали його 70-річчя і відкриття фотовиставки: “Василь Пилип'юк. Вибране”.

Про відомого у світі фотомитця, який у листопаді 2017 року відійшов у засвіти, говорив син В. Пилип'юка Володимир, а ще проректор Львівської національної академії мистецтв Роман Яців, доктор економічних наук Степан Давимука, голова ЛО НСЖУ Ярослав Климович, професор Василь Лизанчук, доктор історичних наук Петро Шкраб'юк, депутат Львівської міської ради, меценат Роман Грицевич, представник Снятинської райдержадміністрації Ігор Королько, фотохудожник з Рівного Олександр Харват.

Про постать Василя Пилип'юка — людину, яка завжди була проїнята проектами, розмовляємо з його дружиною Анною Пилип'юк.

його, щоб він це до свого 70-ліття зробив. Але, знаєте, таке враження, що Василь розумів (чи відчував): до сімдесяти його не буде. Я просила його, щоб “Долею даровані зустрічі” зробив до свого 70-річчя. Адже він ще й до кожної фотографії зробив коментар.

— *Роман Яців цілком справедливо зазначив у своєму виступі, що Василеві довелось бути відомою індивідуальністю. Ви — згодні?*

— Так. Я знала і бачила, що про нього знають. І не тільки у Львові. Василь умів показати себе людям. І я бачила, що Василь — така видатна постать. Відчувала.

— *Як Василь “будував вирії свого життя” (за Романом Яцівим)?*

— Був дуже цілеспрямованим. Були в нього мрії завжди — ще зі шкільних років. 18-літнім заправив мати “Волгу”, бо хтось у селі таку машину дістав... Дуже хотів купити.

— *А де б узав гроші тоді?*

— А він знав, що колись заробить — таким було його пояснення. Звичайно, було смішно. Але,

з іншого боку, скажу так: що хотів — того й добивався.

— *Врешті, 115 мистецьких фотоальбомів, які він підготував і видав, — тому підтвердження. Як Ви вважаєте, Василя цінували, любили?*

— Багато було й таких, що не любили.

— *Чи часто відчуваєте, що Василева душа звертається до Вашої душі?*

— Ми дуже відчували одне одного. Мало не думки іншого читали. Василь сміявся: “Ти звідки знаєш?” — “Відчуваю”, — відказую. А часом і не говорила — а лиш усміхалась. І він розумів. Між нами був зв'язок емоційний. Я його дуже добре відчувала. Аж сама собі не вірила. Виходило так, що йому було важко від мене щось приховувати.

— *Степан Давимука сказав у своєму виступі, що “Василь дуже любив свято Василя”. Чому аж так?*

— У них у селі була тоді дуже святкова атмосфера. Зимові свята. Для гуцулів зимові свята наба-

гато цінніші, ніж Великдень. Фактично Василь народився в свята.

— *А як відчувала Анна, що Василь став видатним фотомитцем?*

— Я його обстоювала. Навіть перед братом, який був ображений, що в нього нема того, що у Василя. Хоча я Василя завжди стримувала. Хоч розуміла, що він — особливий. Мав щось надприродне. Дуже любив свої фото — маю на увазі ті, що їх створював. Не рахувався з часом. Над одним кадром іноді довго тішився. Такого фанатизму вже немає. А як їздив із книжками — пригадую, до Качанівки, то не звертав жодної уваги на холод.

— *То якась була конкретна причина для поїздки?*

— Ми їздили, щоб Шевченкову книжку випустити — тобто, книжку, присвячену Тарасові Григоровичу. Угоду підписали в Києві. Але Василь переконався, як у Києві дурять.

— *Ідється, мабуть, про фінансування?*

— Так. Словом, Василь був самовиданий, невибагливий. Не рахувався ні з часом, ні зі здоров'ям. На машині їздив і знімав.

І було ж небезпечно, бо — не виспаний. Василь гарував. Володимир це аж тепер почав розуміти. Бо тато затримував його на роботі. Василь, повторю, останні два роки не дбав про здоров'я. Він все життя працював. У Київ, про що ми вже згадували, двічі їздив, бо хотів ще тексти ліпшими зробити.

— *А як з талантом менеджера складалось?*

— Навчився. Спочатку не встидав запозичати. Був добрим учнем. Спершу трохи боявся. А потім став писати і говорити. Став добрим психологом. Інтуїтивно відчував людей. Дуже швидко знаходив спільну мову — і з бабусями на базарі, і з академіками, і зі студентами. Був гнучким.

— *Чому віддавав перевагу — портретам чи пейзажам?*

— Пейзажів більше створив. Знаєте, Василь дуже відчував природу. Навіть у Наварії знімав одне і те саме місце.

— *Тож якщо підсумувати нашу розмову...*

— Скажу так: з ним було не-

просто. І треба було собою жертвувати, щоб все це склалося. Так ми прожили 40 років.

— Дякую, пані Анно, за роз-

мову. Дозволю собі сконстатувати: душа Василева завжди буде з нами — і з Вами, помічною його дружиною, і зі мною, який 47 років контактував з Василем, писав про нього, пропагував його творчість. Думаю, душа Василева почує нас. Тим паче, що пам'ятник на Личаківському цвинтарі (його автори — Володимир Одрехівський і Володимир Сколоздра) освячував отець Андрій Сіданич з Гарнізонного храму Святих апостолів Петра і Павла.

Спілкувався Богдан ЗАЛІЗНЯК,
м. Львів

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Закінчення.
Поч. у ч. 3 за 2020 р.

Добре пам'ятаю, як ми з Барановим та ще один поет із покоління шістдесятників виступали в Черкаському педуніверситеті. Старший із нашої трійці почав виступ із похвальби собі: як ніколи не зраджував дружині і ніколи більше ні в кого не був закоханий. А далі все рецитував свої вірші, присвячені дружині. Щось на збір “Ромашко моя вечорова...”

Я спостеріг, як спочатку з поблажливою іронією слухала молодь ті солодкі строфи. А далі на обличчях хлопців і дівчат з'явився вираз одвертої нудьги. Стало зрозуміло: це — явно не їхній поет і ці вірші — не їхня поезія. Баранов же зі своїм “Копанням городу” й легкоіронічними інтимними розворушив аудиторію та удостоївся багатьох записок із запитаннями про те, чи часто він у житті закохувався, чи мав успіх у прекрасної половини людства та ще чому він вибрав собі саме цю дружину. Зацікавити пересичену всякими зустрічами студентську аудиторію сьогодні особливо важко. У молодих — свої авторитети і свої духовні фетиші й стереотипи. Молоді охоче приймають і сприймають своїх ровесників, аніж людей, старших на одне чи двоє поколінь. А тим більше письменників, які відразу ж беруться вчити їх жити. Конфлікт батьків і дітей — не вигадка. Пафосно артикульована архімурність старших, як правило, викликає в молоді відторгнення. Винятків небагато.

У Вікторових пізніх поезіях були особлива чистота тону, гірка чи лагідна самоіронія, сумнів і запитання до читача, над яким він не намагався стати вище. Й розмовна інтонація. Можливо, саме це й приваблювало його читача (а ще більше — слухача). Сам він любив читати на виступах цей вірш:

Не розлюбив, і не забув, і не відрікся,
А тільки так чогось... немов би здичавів.
Ми всі вже там — за каламутним
чорним Стіксом.

Назад його ніхто не перебрів.
Все так, як і колись. Дзвенять гаї осінні,
гудуть АЕСи й ХТЗ.

Ми нібито ще тут, від тіл ще видно тіні.
А душі вже туди Харон веде.

Вам треба та душа з печаткою Харона?
Ви маєте снагу вернути її назад?..

Вчорнобильський туман посвистує ворона,
стоїть за ним — весь у жоржинах! — сад.

Тиха елегантність на початку вірша ніби не налаштовує на тему глибоко екзистенційну й на моторошні видива, що постають перед ліричним героєм.

Вам хочеться за руку, як малу дитину,
мене узяти й повести туди?
Чорнобильські вовки нам дивляться
у спину,

важкої нахлебтавшись води.
Шкода мені вовків! Для їхнього бенкету
ми навіть на десерт не годимось.
Іще кричить душа: “Карету!..”

Ну ж — карету!”
У відповідь Харон: “А я вже ось”.

Ні, об його слова я зовсім не обікся,
лиш мудрості позичив у сови.

Пробачте, що оті чорноці води Стікса
побачив я раніше, ніж вони.

Та все ж повірмо: ні не наслідок
нам падає з пташиних крил пірце.

А що не розлюбив — тому Господь є свідок.
Спитайте в нього. Він потвердить це.

Нещодавно я перечитував поетичні книжки Баранова. Виявилось, їх зовсім небагато. Його літературні одинітки по-видавали значно більше. І пригадалось мені, як часто він обмовлявся: давно не писалися вірші. Він знав не одну творчу кризу. Неоднораз, почувши, що почав повторюватися або впіймав себе на чужій інтонації, робив над собою зусилля — й замавав. Інколи — надовго. Тоді перекадав, писав рецензії та публіцистику й прозу. А потім знову несподівано з'являвся йому особливий настрій, котрий переливався в, здавалось б, єдино відповідну йому інтонацію. Саме так пояснював мені появу вірша “Заримована проза життя”. У ньому справді прози значно більше, аніж в інших віршах Баранова.

У підземнім переході неприкаяна небога
До квапливих перехожих мерзлу руку
протяга.

Біля неї дядько в шапку просить
милостині в Бога,

Нова мемуарна книжка М. Слабошпицького з'явиться навесні у видавництві “Ярослав Вал”. Вона називається “З присмеркового дзеркала”. Пропонуємо читачам уривок із неї.

«Я запитую в себе, питаю у вас...»

В дядька милиць вірних двійко і всього
одна нога.

Трохи далі, там, де пара тепло дише
з-під решітки,

В чорну кутається ковдру безпритульне
циганча.

На приступцях, де видніше,
примостилися дві тітки

Одна в одній іконку на часину позила.
І п'яничка невидгоийний теж маскується
під злидню,

Та п'яничку спухла шия розпродажно
видає.

Гучно київські куранти б'ють годину
пообідню,

На Хрещатику холодним кожен дума
про своє.

Це дуже несподівано для поезії Баранова — отака жанрова картина в душі передвижників або неореалістів. Він мимоволі випробовує себе новим матеріалом, новою строфікою і незвичним для себе автотічним письмом.

Вечоріє. По домівках люд смакує чай чи
каву,

А по радіо у влади слізно жebraє поет.
Наріка на безгрошів'я, лає уряд і державу,
Що ніякого прибутку не дає йому

куплет.
Я цього поета знаю. При здоров'ї,
не каліка

Все на місці в нього наче: ноги, руки,
голова.

Але от жебрацький вірус уселився
в чоловіка.

Можє, скиньмося, братове? З ким,
братове, не бува.

До речі, той поет одразу ж упізнав себе. І дуже на Баранова розсердився. А поетик, до речі, марненький.

Я видавав кілька Вікторових поетичних і прозових книжок. Бачив, як він буквально до останньої можливості правив свої твори, охоплені жадою вдосконалення. Жадібно хапався за такі літературні новинки, як, скажімо, “Дервіш і смерть” Меші Селімовича. Хоча мав небагато часу, щоб читати “для душі” — потік рукописів у часописі “Київ”, де він був спершу завідувачем відділу прози, а далі головредом, робив із нього чоловіка підневільного. Мусив усе якщо не перечитувати, то бодай уважно переглядати. Потім, коли став ще й головою столичної організації Спілки, розривався між журналом і Спілкою. Бо ж це були ті часи, коли очільник столичної організації вже не мав у себе команди секретарів, як при “совку”. Був один оргсекретар та секретарка. Тому Вікторові довелося самому займатися ювілеями, похоронами, а також довго сидіти в кабінеті, вислуховуючи всі скарги й нарікання молодих київських письменників (а таких — переважно більшість). Вони не розуміли, що він не може їм допомогти в їхніх клопотах, бо давно й безповоротно змінився стан і статус письменника, а голова столичної організації Спілки перестав бути для міських владців тією помітною постаттю, з якою треба рахуватися.

Окремо скажу тут про Барановський

Віктор Баранов

“Київ”. Віктор зробив часопис значно цікавішим. У ньому пішли помітніші прозові публікації. Баранов справді мав редакторський хист, був жадібний на все те, що може стати сенсацією. Тому не задовольнявся самопливом, а шукав те, чим міг би пишатися після появи в часописі. Не перелічуватиму тут тодішні публікації “Києва” — це вже інший жанр. Нагадаю лише, що саме тоді почалася для всіх літературних журналів смуга турбулентності. Спогадом стали авторські гонорари. Злетіли вгору ціни на папір та поліграфічні послуги. Видавання часописів виявилось справою дуже проблематичною. Віктор змушений був постійно вижебрувати кошти, де тільки міг придумати. Перед ним був застережливий приклад загибелі флагамена літературної періодики — журналу “Вітчизна”, котрому не могли дати раду ні керівництво Спілки, ні головний редактор її Олександр Глушко з реліктовим людом, що не уявляли існування без благословенної парасольки патерналізму. Жодного натяку на менеджерські здібності в працівників “Києва” (яких я добре знаю) не спостерігалось.

У редактора не було під руками й чоловіка, що міг би стати комерційним директором. Ці обов'язки взяв на себе Баранов. І він то там, то там випрошував кошти на журнал. Найчастіше їх давали Володимир Загорій, що очолює фармацевтичну фірму “Дарниця” і є президентом Ліги українських меценатів, а також Олександр Слободян та Сергій Блошаневич — керівники пивзаводів “Оболонь”. Віктор утримував журнал навіть при такому його роздутіому штаті.

Моя книжка “25 українських поетів на вигнанні” не випадково присвячена Вікторові Баранову. Він знав, що я навіз із Канади й Америки масу діаспорних видань і як чоловік, який не може не читати, все те жадібно поглинав. Віктор умовив мене вести в “Києві” рубрику про українську поезію в екзилі. Так під Вікторовим тиском (він не забував мене разурно підганяти) я й писав для “Києва” есеї про Юрія Дарягана, Юрія Клєна, Євгена Маланюка, Олену Тєлігу, Олега Ольжича, Галю Мазуренко, Оксану ЛятуриНСьку, Олєксу Стефановича, Тодєся Осьмачку, Івана Багряного, Олєксу Веретєнченка, Леонїда Лїмана, Емму Андрїєвську й на свій смак укладав їхні поетичні добїрки, що понад два роки публікувалися в “Києві”. Так і складалася ця книжка (вона вже мала два видання). Цїлком логїчно, що я присвятив її Вікторові Баранову.

Звичайно, він — як чоловік амбїтний — мріяв про літературні нагороди (ї він їх заслужовував). Мав кілька дрібних премїй. Романом “Не вір, не бїйся, не проси” номїнувався на здобуття Шевченківської премїї. Не склалося. Але коли став головою Спілки, то висуватися йому в кандидати на Шевченківську (це мала робити президїя Спілки) було вже, як мовиться, не з руки. Він вірив, що житиме довго і в нього на все вистачить часу. Хоча підступна хвороба вже тоді підкралася до нього...

Якось увечерї він менї зателефонував таким голосом, що його я навіть не відразу впїзнав.

— Ти на місцї? Треба негайно побачитися! Вже їду!

Було це в перші тижні після Рєволюції Гїдності.

Й ось він сидить передї мною та розповідає.

Десь під вечїр до нього в кабїнет увалилася група суб'єктів у балаклавах і з масивними бїтами. Один із них перепитав, чи він — справді Баранов. Віктор підтвердив свою особу. Тодї той, що запитував (він, судячи з усього, був за старшого), гїзно сказав: ти, мовляв, поплїчник злочинного рєжиму Януковича. Пиши негайно наказ, що через поганий стан здоров'я складаєш із себе повноваження голови Спілки. Даємо строк до ранку. Це все погоджено з Андрїєм Парубїєм (колишній комендант

Майдану, в підпорядкуванні якого були сотні самооборони, тоді тільки-но став секретарем РНБО).

— І що — ти зробив? — запитав я, вже наперед угадуючи його відповідь.

— Написав.

— І віддав їм?

— Віддав.

— Даремно. Я переконаний, що це — блєф і шантаж.

— У мене не було виходу — вони б мене розтерзали. Здається, в усьому Будинку літераторів — ні душі, а я сам проти цілої групи. Що я міг удїяти?

— Хоча б печатку не віддав?

— Ні, сказав, що вона десь у секретарки.

— Це вже легше.

— Що ж робити?

— Нічого не робити.

— А як вони викинуть мїй наказ у соц-мережі?

— Відповісти в соцмережах, що тебе змусили це зробити шантажем.

— А Парубїй?

— Парубїй тут ні при чому — я переконаний, що він ні сном-духом не відає.

— Все одно треба його запитати... — невпевнено мовив Віктор.

— Запитаю.

Я зателефонував до Львова своєму другові Михайлові Ватуляку, щоб він дізнався в Андрїєвого батька Володимира, з яким Ватуляк приятелював, номер Андрїєвого мобільного. Ватуляк узнав і повідомив мені.

Й ось я говорю з Андрїєм. Попервах він не може зрозумїти, про що йдеться. А зрозумївши, каже, щоб запитали в цих кондотьєрів посвідчення. Їх видавали всім члєнам майданної самооборони. Якщо в них немає посвідчень — гонїть їх у шийо. Бо то якісь авантюристи.

Справжній майданні ієалїсти й роман-тики тоді вже вирушили на фронт. Але в столицї бродили натовпи забалаклавлєних ландскнехтїв, яких використовували як ударну силу для рейдерських захоплєнь, гвалтовних пограбувань і в силовому вирїшенні конфліктїв. До Майдану наліпло й усякої нечистї, яка переслїдувала свбї, нїчим до Рєволюції Гїдності непричетні, цїлі. Очевидно, це була одна з тих численних диких ватаг.

Отож Віктор трохи збальорився на душі, зачувши, що Парубїй аніякогїсїнського стосунку не має до цих шантажїстів.

За кілька днів по їхньому ультиматумі, під час засїдання секретарїату, секретарка повідомила: “Вїкторє Федоровичу, там у прїймальній сидять якісь люди. Кажуть, що вони з самооборони Майдану. Вимагають, щоб ви негайно вийшли до них”.

Але вийшов я.

Запитав, хто вони такі.

— А хто ти? — гїзно спитав мене гєвал, що виклав ноги в брудних кросївках на журнальний столик.

— Я Слабошпицький.

— Не знаю такого.

— Тобї двїйка з літератури, — сказав я тоном суворого вчителя. А тоді запитав: — Ви — самозванцї і видаєте себе за героїв Майдану?

— У нас наказ Парубїя. Ми повинні викинути Баранова з крісла.

— Ви брешете. Я говорив із Парубїєм, і він вас не знає. До речі, пред'явить посвідчення самооборони!

— Ми не самооборона — ми Правий сектор.

— Тодї посвідчення Правого сектора!

— У Правого сектора немає посвідчень.

— Ви самозванцї, — спокїйно сказав я.

— І я знаю, хто вас найняв на це брудне діло. Це легко вирахувати! Я зараз зателефоную своїм друзям зі “Свободи”, й вони вас затримавуть. Вам найкраще хутко зникнути й забути про Баранова. Скїльки вам заплатили? Вони обурєно загули. Гєвал зама-тюкався. Я пообїцяв негайно викликати на підмогу “свободівцям” ще й “Правий сектор”.

Вони неохоче звєлися і, перєлаю-ючись, посунули до виходу.

Віктор казав: ще кілька разів бачив їх під Спілкою. Очевидно, вони хотіли його залякати. Але він ніде не ходив сам. Спілчанський водій уранці забрав його під домом і привозив до Спілки, а ввечері випускав з машини прямо під парадним його дому.

А потім сталося те, що приголомшило і його, і нас.

Ми поїхали разом на Львівський Форум видавців.

Віктор ночував у готелі, а я, як давно звикле, в Михайла Ватуляка.

Вранці в Палаці мистецтв він мовив: “Спалили мою дачу”. І голос йому задривав.

Він — як чоловік майстровитий — з насолодою трудився, щоб створити там райський куточок. Плеканий сад. Ціла картинна галерея (йому дарували свої полотна мистці, про яких він писав). Величезна бібліотека, котру перевіз із дому, де вона вже не вміщалася. Там, у спокої та затишку, він писав, утікаючи від міської метушні в любов осело.

Тоді він уже перейшов операцію, викликану онкологічною хворобою.

Раніше життєрадісний, зугарний на дотеп, колекціонер оригінальних анекдотів, Віктор після операції став похмурим і мовчазним. Це вже був зовсім інший чоловік. Спалена дача ще більше підкосила його.

Звичайно ж, слідство нічого не дало. Паліїв не виявлено. Жодну з Вікторових версій, очевидно, не перевіряли. Хоча без будь-якого зіставлення фактів було зрозуміло: замовник психологічного пресингу на Баранова, який найняв для цього гопників у балаклавах, і замовник підпалу дачі — це одна й та сама особа. З квитком члена Спілки письменників. Той діяч вимагав од Баранова особливих для себе преференцій. А коли його — як інтригана й хабарника — було викрито в його бруднодіяннях і викинуто з керівних органів Спілки, він удався до помсти. Банальний графоман виявився не просто злопам’ятним і мстивим створінням. Він уявив себе тим, хто може здійснити в Спілці переворот, усунувши з посади голови нелюбого йому Баранова. А коли це не вийшло, то вдався до такої злочинної операції. Добре розумів, що це може, як мовиться, збити хворого Віктора з ніг. І він, здається, не помилився.

Віктор став ще більше здепресованим і розгубленим.

Він не надто розумівся в людях, тому підпускав до себе сумнівної репутації індивідів та явних нездар. Я неоднораз докоряв йому: згадай Загребельного, який мав слабкість до талановитих і постійно їх фаворизував, оточував себе ними. І талановиті незмінно його адорували, він завжди лишався для них літературним авторитетом. Баранов, будучи чоловіком добрим і співчутливим, намагався хоч якось підтримати тих, кого Бог не поцілував у чоло, і їм випало ходити в безнадійних сіряках. З одного боку, воно нібито благородно. А з другого — мимовільно веде до конфліктних ситуацій. Бо ж пригрітий нездара, якого розпирють амбіції аж ніяк не менші, ніж у талантів, також прагне почестей і слави. Й починає тиск на свого благодійника. І врешті-решт випросить, виплаче, вилушить, вислинить собі премію чи орден, скомпроментувавши благодійника, що показав свою безпринципність.

Секретаріат у Віктора зібрався з абсолютно несумісних людей. Не хочеться мені називати їх персонально. Скажу лише, що кілька осіб постійно виконували роль Баби Яги, яка завжди незгодна. Хоч би що й про що йшлося, а Баба Яга незгодна. Їй усе хочеться наперекір чинити. Майже генії деструкції. Кожне засідання секретаріату — нескінченна свара й вибухи демагогії Вікторових опонентів. Якось я звернувся до цього секретаріату: таким складом ми не можемо співпрацювати — в нас категорична несумісність. Пропоную всім — окрім голови — подати у відставку. Голову обирав з’їзд, тому в нього особливий статус і персональна відповідальність. А всіх нас голова безкритично відібрав собі в “команду”, однак “команда” не склалася. Отже, розв’яжемо руки Баранову — звільнимо місце тим, із ким у нього буде порозуміння. Я виходжу першим. Хто за мною? Пом’ялися, пошепелися — ніхто. Після засідання Віктор попросив: не кидай мене самого, бо ти ж мені — як адвокат. Без тебе — затопчуть. Почуття дружби переважило — я лишився з Віктором у його перманентно розсвареній команді, яка вважа-

ла, що вона — не більше й не менше! — навіть вершить долю літератури.

Я був секретар “яловий”. Тобто не одержував зарплатні. Віктор пропонував: знайдемо для тебе ставку, щоб ти мав стимул більше бути в Спілці й контролювати всі рутинні справи. Мені буде легше, бо я знаю: ніяких інтриг чи двоєдушності від тебе не буде. Але я навідріз одмовився. “Яловий” статус — то моя незалежність. І цим я забираю можливість у спілчанських пліткарів пашекувати, що я, мовлячки, лопатою гроші загірбаю. Я цілком задовольнявся зарплатнею в фонді й у видавництві.

А в Спілці завирували брудні чутки. Шоправда, гуляли вони тут і в часи правління Яворівського. І підстави для них були поважні. Бо хто пояснить, куди враз поділася прекрасна сучасна поліклініка, котру таким оригінальним спритом викрали в спілки невідомі пройдисвіти? Щось там розводилися на своє виправдання Яворівський і Крим, що був його заступником у всіх господарсько-фінансових справах, але звучало те як легенда про марсіанську інтервенцію на Землю. Одіозною темою лишалися незрозумілі обсяг та обіг готівки, котру Спілка одержувала з орендарів її приміщень. Одне слово, було не нудно, бо щодень зроджувалися найнесподіваніші сюжети. Головно — про ліві гроші.

Ще мушу згадати таку неприємну подобицю. Вже від часів нашої незалежності у Спілку плавом попливли літературно малокваліфіковані люди. Того приймали, бо він Рух районний очолює і щось там пише. Той “Просвіту” зорганізував. Той із начальством конфліктує — значить революціонер і т. ін. А якість текстів цих людей — то вже справа десятиріччя. Здавалося, більше вже нелітературних людей, як за правління Яворівського, нарекрутувати до Спілки не можна. Але виявилось: можна. Хоч як, було, Баранов опирався тому, але при ньому було кілька випадків, що за один захід президія записувала в члени Спілки по сотні осіб. Деякі з них працювали на радіо, і мені доводилося мати з ними справу, коли вони виступали в ролі редакторів передач. Складалося враження, що вони не всі букви знають. От вам і нова літературна генерація в НСПУ. У підсумку все це спричинило катастрофічне зниження середнього професійного рівня Спілки. І це одна з причин того, що молоді справді талановиті письменники принципово відмовляються від вступу до Спілки, що так багато зробила для своєї самокомпрометації.

Звичайно, самому Баранову було невисилки все це переламати. Багато сил витрачав він на боротьбу з невиліковною хворобою. І не менше на протистояння з тими, хто, схоже, вирішив якнайшвидше допровадити його на той світ. Вікторові недоброзичливці натхненно обстрілювали його. Мовляв, він набивав собі кишені грішми від орендарів. Він живе на широку губу, хоча насправді Баранов жив дуже скромно — все ніяк не міг зібрати коштів для видання своїх романів “Смерть по-білому”, “Не вір, не бійся, не проси” й “Заплава”. Добре, що профінансували цей том прози голова наглядової ради “Оболоні” Сергій Блошаневич і голова наглядової ради фармацевтичної фірми “Дарниця” Володимир Загорій. Я пропонував йому дати згоду на висунення його на здобуття Шевченківської премії, але він аж злякався: мовляв, ти знаєш скільки розмов буде про те, що Баранов зловживає службовим становищем?! Я розвів руками: якщо слухати всі брехні й перебрехні про себе, то можна й збожеволіти. Всі мовби заповзялися вести інформаційну війну з усіма. Часто діють за логікою такого анекдоту. Ви чули, донька нашого ребе — повія?! Всі обурюються: як це він із тим мириться? А горопашний ребе теж обурюється: доньки ж у нього немає! “А то вже твої проблеми!” — відповідають його наклепники.

Слово нині — неймовірно разюча зброя. Певно, це особливо відчутно звідає на собі Віктор Баранов, який, зашокований і зацькований, уже навіть не виправдовувався.

Я переконував Віктора подати у відставку — цим він хоч трохи збереже собі здоров’я. Бо ж це самогубство — мати щоденні стреси. Але він, як мантру, повторював: хочу померти на посту голови Спілки. Не знаю, що й чому вроїлося йому в голову, але переконати його було неможливо.

Я нагадував йому, скільки разів висували мене на цю посаду, але я щоразу відмов-

лявся. Не уявляв собі, що доведеться цілими днями вислуховувати скарги колег на безгрошів’я, на хвороби, на неможливість видати книжку, а також слухати їхні претензії один до одного. Пояснював Вікторові: я чимало написав саме тому, що не був головою Спілки. Зберіг для роботи дорогоцінний час і нерви.

Я вже давно помітив: кожен, хто хоч трохи попрацював у комсомолі, більше чи менше інфікується кар’єристичним синдромом. Мав кілька приятелів, які пройшли отаке комсомолування. Віктор, мабуть, найменше був вражений цією інфекцією, але таки був. І тому йому так праглося стати головою Спілки, і тому він так тримався за цю посаду. Отож гнітив дурною рутинною свій літературний талант, обкрадав себе. Уявляю, скільки ненаписаного в нього через це лишилося. Бо ж, одягаючи собі на шию омріяне керівне ярмо, він справді перебував у прекрасній творчій “формі”. Йому легко вдавалася проза — один по одному з’явилися цікаві романи. Знову пішли вірші (тривалий період перед цим не писалися). Він легко писав і критику, і публіцистику, і пародії та епіграми. Сиди собі на дачі та втішайся натхненням. Якось платню маеш як редактор часопису “Київ”, де робота зовсім не обтяжлива. З’являєшся раз чи двічі на тиждень, а всі інші дні належиш сам собі. Та спокуса стати головою Спілки була непереборна. Він кількаразово казав мені: це йому давно вимріялося — бути на чолі Спілки. Отож я, спробувавши відмовити Віктора від цієї ідеї, на його прохання став агітатором за нього на виборах голови під час з’їзду письменників. Закони дружби ніхто ще не відміняв. При тому я кілька разів повторював Вікторові: ніяк не можу позбутися відчуття, що, прокладаючи тобі дорогу до керівного крісла, водночас рию тобі цим могилу. Але він — тоді піднесений і радий з того, що вже за крок до здійснення мрії — відповідав: ти допомагаєш мені самореалізуватися, і це справа неоціненно благородна.

Так воно йому тоді бачилося.

Він не уявляв, що його чекає.

Уже незабаром Віктор відчув себе як на розжареній сковорідці.

Повість його життя закінчувалася дуже сумно.

Він марнів на очах. Погляд його очей став застигло зболений. Одяг на ньому висів, мовби він був із чужого плеча.

Уявляю, яким зусиллям волі давалося йому не впадати в транс і триматися з усіма так, наче нічого складного з ним не відбувається. Хоча це вже було не життя — це була повільна агонія.

Віктор ще проводив засідання секретаріату Спілки, де його ні за що розривали на шматки. При цих сценах мені знову й знову згадувалося твердження Ортеги-і-Гасета про те, що людина — це соціальна тварина. Я ще раз допевнився, що справжнє почуття милосердя приматанне зовсім небагатьом представникам тих, хто вважає, що він — homo sapiens.

Принципово не називатиму цих імен “соратників” із тодішнього секретаріату, які — за ще живого Баранова — вже призначили себе на його місце. То були не тільки наївні деструктори чи банальні заздрісники, а й підступні інсинуатори та інтригани. “Претенденти на папаху”. Хочу вірити, що сьогодні, коли вони озираються пам’яттю в ті дні, їм стає гідко за себе чи соромно. Зрештою, це залишається на їхнім сумлінні.

Я пробував погамувати ці всовістити нападників на Баранова. Навіть казав відкритим текстом: “Не вбивайте достроково йому цв’яхів у домовину — Віктор ще живий”. Але...

Я вмовляв Віктора подати у відставку. Я спробував якомога м’якше його переконувати: “Вікторе, найголовніше значення матиме те, що ти написав такі прекрасні твори як “Притула”, “Не вір, не бійся, не проси”, “Смерть по-білому”. А все решта не просто забувається — воно навіть до уваги не береться...

Він сумно мовчав. Мені здалося, що його очі за скельцями окулярів зволожилися.

Він одвернувся і, не прощаючись, пішов.

Я дивився на його тендітну поставу з похиленою спиною та опущеною головою і мені було боляче з того, що я нічим не гден йому зарадити.

А потім він зателефонував і попросив, щоб ми приїхали до нього з Олександром Божком, на якого Віктор своїм наказом

поклав виконання обов’язків голови Спілки, доки він хворіє...

Я відчув: він покликав нас попроситися. А вже за кілька днів ми прощалися з Віктором на Байковому цвинтарі...

Наш час має невеселу особливість.

У ньому швидко забувають тих, кого не стало.

Треба знову й знову нагадувати про них.

Щоб їхні імена не випадали з інформаційного простору.

Постскриптумом до свого спогаду подаю тут вірш Баранова “До українців”. Він став піснею, котра з кінця вісімдесятих років чи не щодень звучала на Українському радіо. Але десь під двотисячний її стали призабувати. І — не можу позбутися прикрого враження! — до сьогодні абсолютно забули.

Хіба вже не актуальні ті гіркі і зболені слова?

Хто якої думки?

До українців

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей,
Я питаю в книжок, роззираюсь
на кожній сторінці:
Де той рік, де той проклятий тиждень
і день,
Коли ми, українці, забули, що ми українці?

І що є в нас душа, повна власних чеснот і
щедрот,
І що є у нас дума, яка ще од Байди нам
в’ється,
І що ми на Вкраїні — таки український
народ,
А не просто населення, як це у звітах
дається.

І що хміль наш — у пісні, а не у барилах
вина.
І що щедрість — в серцях, а не лиш
у крамничних вітринах.
І що є у нас мова, і що українська вона,
Без якої наш край — територія,
а не Вкраїна.

Я до себе кажу і до кожного з вас —
Говори!
Говорімо усі, хоч ми й добре навчилися
мовчати!
Запитайте у себе: відколи, з якої пори
Почали українці себе у собі забувати?

Запитаймо й про те, як ми дружно
дійшли до буття,
У якому свідомості нашої збагнута
незмога,
Чим солодший од меду нам видався
чад забуття
Рідних слів, і пісень, і джерел, і стежок
від порога.

Українці мої! То вкраїнці ми з вами, чи як?
Чи в “моголах” і вмерти судила нам доля
нихата?
Чи в могили й забрати судилось нам наш
переляк,
Що розцвів нам у думах смиренністю
“менишого брата”?

Українці мої! Як гірчать мені власні слова...
Знаю добре, що і вам вони теж —
не солодкі гостинці.
Але мушу казати, бо серце, мов свічка,
сплива,
Коли бачу, як люто себе зневажають
вкраїнці.

Я вже й сам ладен мовить: “Воно тобі
треба?.. Стерпи.”
Тільки ж хочу, вкраїнці, спитати у вас
нелукаво:
Ради кого Шевченкові йти було в Орські
стени?
Ради кого ховати свій біль за солдацьку
халяву?

То хіба ж не впаде, не закотиться наша
зоря,
І хіба не зотліє на тлін українство між
нами,
Коли навіть на згарищі долі й зорі Кобзаря
Ми і досі спокійно себе почуваєм хохлами?

Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.
Можна жити й хохлом, і не згіркне
від того хлібина.
Тільки хто ж колись небо нахилить
до Ваших могил,
Як не зраджена вами, зневажена вами
Вкраїна...

“Уже минули ті лихі часи, коли на нашій українській землі гегемоном була радянська влада й російська мова”.

Галицький молодіжний і епоха

Минуло 30 років, як актор Володимир Шлемко разом із талановитою артисткою, дружиною Ольгою Шлемко заснував Галицький молодіжний театр. Музичне оформлення здійснювали Анатолій Ремезов та Любов Литвинчук. Найактивнішими у всіх організаційних питаннях стали Олександра Мечева, Галина Литвин, сім'я Захаріїв, сім'я Путків, Леся Голіневська та ін.

Марія ВАЙНО,
письменниця

За чотири роки існування театр заявив про себе виставами “Розрита могила” та “Стрільці Січовії”, мав понад 40 виступів, які побачили десять тисяч глядачів.

Театру допомагало Товариство української мови імені Тараса Шевченка, яке забезпечувало артистів автобусом для виїздів, а вони всі кошти, які отримували з вистав, віддавали на розвій товариства.

Сценарій до вистави “Розрита могила”, написаний Володимиром Шлемком, був представлений обласній художній раді. Вагомою підтримкою стало слово поета Степана Пушика. Сценарій було схвалено. До складу трупи увійшли вчителі, майже весь гурток есперантистів, яким керував Ярослав Захарія, лікарі, робітники, навіть старшокласники... Проте деякі з обраних учасників, вслухавшись у сценарій і відчувши небезпеку, покинули труп. Очевидно, в них ще жив страх... Так з обраних 70 залишилося 40 осіб, які монолітно трималися разом до кінця. Ішли до людей з відкритим серцем, талантом, вірою у пробудження. Зал ревів оплесками, обличчя глядачів ставали одухотвореними. Після першого аншлагу та нечуваного успіху наступний показ чекали сюрпризи: то великий замок на двірках Будинку культури висів у зазначений для виступу час, то перерита дорога, аби не можна було до нього пройти. Але на противагу “деяким”... знаходилися ті, що відчиняли двері, робили місточки, аби люди мали дорогу...

Дійство Галицького молодіжного театру набуло такого резонансу, що трупу почали запрошувати в інші міста та сусідні області, а вони й не відмовлялися. Іноді в день грали по дві, а то й три вистави. Ними рухала потреба неодмінно донести щось дуже важливе до інших словом Шевченковим і

своєю широкою спромогою серця, яке страждало від історичної неправди і відчуття зафарбованої в червоний національної гідності. Тільки в одному селі голова колгоспу, зачувши “Ще не вмерла України...” сказав людям підніматися зі стільців і покинути зал, але артисти все-таки доспівали пісню, на жаль, зі слезами на очах... А загалом всюди учасників супроводжували аншлаги. Були вечірні і ледь не опівнічні, бо люди їх запрошували, дуже чекали.

Виїзди майже завжди супроводжували стражі порядку. Володимира Шлемка не раз запрошували на розмову в КДБ, але він був переконливим і незворушним. Сценарій було побудовано з рядків, надрукованих в Кобзарі... Але в мистецтві драматургії є секрети динамічної, монтажної побудови, яка задає темпоритм, виокреслює певні сентенції, розставляє логічні наголоси так, що номери творять новий мистецький живий організм, що несе нове послання до глядача.

Сам Володимир Шлемко стверджує: “В певний історичний відтинок часу театр може кардинально міняти свідомість людей. І ми використали свій шанс”.

Актори постійно зіштовхувалися з труднощами. Не було приміщення для репетицій. Спершу

займалися в тодішньому педінституті, проте ректор їм відмовив. Тож репетиції проводили в приміщеннях, куди їх пускали, а інколи навіть і під відкритим небом.

А далі театр підготував нову виставу “Стрільці Січовії”. Молодь уже не знала ніякої правди про цей період, хоч старші люди пам'ятали, а ще діяли заборони: не можна було впорядковувати могили до Зелених свят, співати стрілецьких пісень. І в цей непростий час Володимир Шлемко замовляє для своїх акторів стрілецькі однострої, які ночами шийють потай майстри. На сцені ожила тодішня епоха: цьому сприяли і військові однострої, і розгорнутий жовто-блакитний стяг, і щемка, чарівна стрілецька пісня... Театр супроводжував тоді чоловічий хор “Червона калина” (керівники А. Ставничий та В. Зварун).

...Ламалися стереотипи в людей. Актори мали гідність та історичну правду — і нічого не боялися. Ті, які залишилися, йшли далі. Серед них були: Г. Боднарчук, Л. Васирина, І. Витвицька,

М. Гринишин, Р. Гринюк, В. Грицак, В. Дорошенко, С. Захарія, Н. Калініченко, Н. Квич, Л. Колеснікова, С. Кулява, Т. Кулява, О. Лобурак, Р. Минда, Ю. Мончак, О. Олійник, О. Ольшанська, М. Павлюк, Л. Порчук, А. Путко, М. Путко, Н. Русиняк, В. Середюк, В. Степанець, М. Степаняк, М. Стягар, В. Талайло, В. Фашук, Г. Литвин, В. Яковець, І. Дудик, С. Думська, М. Завійський, І. Дудик, Петро Чекіс, старший науковий співробітник Краєзнавчого музею Петро Арсенич, а ще семеро старшокласників, яких привела в трупу вчителька української мови та літератури Олександра Мечева. Згодом розійшлися дороги акторів. Цікавим залишається факт, що троє з них стали священиками — Антон Путко, Микола Стягар,

Орест Путко, ще декількох обрали депутатами: Верховної Ради України — Володимир Шлемко, обласної ради — Орест Путко, Ярослав Захарія, Олександра Мечева, Івано-Франківської міської ради — Марко Путко.

А нещодавно на творчому вечорі-спогаді учасники Галицького молодого театру-студії у Навчально-методичному центрі культури і туризму Прикарпаття з піднесенням і добротою згадували про ті часи. Ці слова записано Галиною Литвин: “Ми йшли, як криголам, що торує дорогу національному духові. Це був вибух...” (В. Захарія), “Театр зблизив мене з моїми учнями та їхніми родинами і допоміг знайти однодумців” (О. Мечева), “Театр — це те, що підштовхнуло до активності, аби “не гнилою колодою по світу валатись” (отець Орест Путко) “...Театр був як внутрішнє визволення, пробудження енергії, яка дрімала в генах мого роду і раптом вирвалася” (Галина Литвин), “Молодий театр дав мені такий поштовх до професійного зростання, як ніщо інше. Я почала інакше грати...” (Любов Дейчаківська-Литвинчук).

Молодий театр проіснував до 1992 року. Він виконав свою місію. Колишній актор Роман Минда, який нині мешкає за межами України, вів щоденник, де занотовував дати та місця виступів. Ці документи — неабиякої ваги, і вони будуть предметом вивчення науковцями мистецько-ідеологічного вихлопу цього невеличкого часового відтинку, але такого потужного для пробудження свідомості переддня проголошення Незалежності. Це був революційний, політичний театр Галичини, яка будилася...

Миколаївський російський театр

Ось уже майже 30 років український народ бореться за самостійний шлях свого розвитку. І у цій боротьбі на заваді передусім стоїть Росія. У 2014 році ця “дружня” країна почала воєнну агресію проти України — нахабно захопила Крим, віроломно увірвалася на Донбас. На окупованих територіях загарбники утискують місцеве українське населення й корінний народ Криму — кримських татар, убивають мирних людей, які виявляють спротив агресору. Щодня на цій війні гинуть, отримують каліцтва наші воїни-захисники й мирне населення. Число жертв уже перевищує кількість загиблих радянських солдат в афганській війні.

Чому «російський» та «український»?

До редакції “СП” звернулися члени Миколаївського міського осередку ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Леонід Ігнатенко та Олександр Малицький. На думку просвітян, незрозумілий сенс слів “російський” і “український” у назвах театрів їхнього рідного міста. Те, що вони називаються “миколаївськими”, зрозуміло з кількох причин — обидва працюють у Миколаєві й фінансуються за рахунок міського бюджету. А наявність у назві Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру слова “російський” викликає питання. Чим пояснити таку назву? Чи може, РФ фінансує цей колектив, чи лише російською мовою ставлять спектаклі?! Ні те, ні інше! Інша річ — репертуар цього театру. На їхню думку, його можна було б ретельніше добирати, але ж розмова про інше.

Тому слово “російський” у назві театру, на їхню думку, кидає мешканцям Миколаївщини виклик.

А неодноразові звернення до начальника управління культури, національностей та релігії Миколаївської облдержадміністрації Михайла Димитрова результатів не дали — він посилається на те, що це колектив театру має вийти з такою ініціативою. Тому просять артистів і працівників театру самим запропонувати зміни до назви театру, прибравши з неї слово “російський”.

Щодо назви Миколаївського академічного українського театру

драми та музичної комедії, то тут теж не надто зрозуміла доречність слова “український”. Якщо б він був на території іншої держави або ж, не дай Боже, в Малоросії або в Російській імперії, тоді ця назва була б виправданою. А так... Уже минули ті лихі часи, коли на нашій українській землі гегемоном була радянська влада й російська мова. І тому зараз залишати у назві театру це слово недоречно. Бо це натяк нібито на те, що сам колектив театру себе обмежує у своїх шанувальниках і в його репертуарі — лише п'єси українських письменників-драматургів. Але ж

це не так! Саме з таких міркувань недоцільним, на їхнє переконання, залишати у назві Миколаївського академічного українського театру драми та музичної комедії слово “український”. Та й світова практика показує, що в інших країнах ніхто так свої театри не називає, тобто, в назвах театрів Франції нема слів “французький”, Іспанії — “іспанський”, Німеччини — “німецький” тощо.

У Миколаєві народився й жив видатний діяч української культури Микола Миколайович Аркас, який ще у XIX столітті написав “Історію України-Руси” й

Миколаївський український театр

славнозвісну оперу “Катерина” за однойменною поемою Тараса Шевченка. Ні царська Росія, ні радянська влада не цінували й не вшановували гідно вагомий внесок М. Аркаса в національну культуру українського народу. Тому було б доречно, якби артисти й працівники цього театру запропонували зміни до назви, прибравши слово “український” та узяли б до назви театру славетне ім'я Миколи Аркаса. Це додало б честі колективу театру й підняло імідж Миколаєва як міста, в якому жив і творив талановитий краянин-патріот, який так багато зробив не лише для південного краю, а й для всієї України.

Премія — це насамперед увага

У Київській опері вручили щорічні театральні премії Національної спілки театральних діячів України.

Цими преміями нагороджують театральних діячів України — акторів, режисерів, театрознавців, організаторів театральної справи — за визначні досягнення в галузі театрального мистецтва поточного року. Міжрегіональні організації подають перелік номінантів, з якого авторитетне журі щороку обирає переможців.

Лауреатами премій визначено театральних діячів з Києва, Дніпра, Одеси, Харкова, Вінниці та Львова. Серед гостей церемонії були керівники київських театрів, відомі актори, керівники навчальних закладів та регіональних відділень НТДУ.

Як зізнався голова НСТДУ, народний артист України Богдан Струтинський, він вірить у те, що український театр має дуже велику силу впливу, енергію змін. Театр — це важлива цеглинка в розбудові незалежної України. Він дає правильні орієнтири суспільству, робить людей небайдужими. Подякував представникам регіональних відділень Спілки, які роблять свою роботу за покликом серця.

Своїми враженнями поділилися лауреати премій.

Наталія Половинка, художній керівник театрального центру “Слово і Голос” — премія за краще сценічне відтворення надбань українського народу, закладених у звичаях, обрядах, традиціях, фольклорі наших предків:

“Після 20 років роботи в театрі імені Л. Курбаса я заснувала театр “Слово і Голос”, сутністю якого є жива традиція. Це не фольклор, це передача знання, яке оживає у формі театру. Наші пісні йдуть із родових традицій, і в театрі вони живуть такими, якими є. Фольклор — це музей, а в театрі пісні живуть сьогодні”.

Олексій Рубинський, актор-ляльковод Харківського державного академічного театру ляльок ім. В. Афанасєва — премія в галузі театрознавства і критики за кращі роботи в галузі театрознавства і театральної критики, які здобули широкий худож-

ній, науково-мистецький та громадський резонанс:

“Дуже вдячний друзям і колегам, які обрали мене для вручення такої престижної премії. Це приємно і несподівано. Особлива радість, що я отримую цю премію напередодні свого дня народження”.

Олександр Свінїн, головний режисер Вінницького академічного обласного театру ляльок — премія імені Віктора Афанасєва за ваговий внесок у розвиток мистецтва театру ляльок:

“Сприймаю цю нагороду як відзнаку всього нашого колективу. Режисер так і залишиться у своїх фантазіях, якщо не буде співтворців — акторів, художників, композиторів і адміністрації, яка працює в одній команді з художнім складом. У вересні наш театр отримав нове чудове приміщення. Вважаю це історичною подією в державному масштабі. Бо зараз дуже рідко відкриваються нові приміщення для українських театрів”.

Андрій Білоус, директор-художній керівник Київського національного академічного Молодого театру — премія імені Миколи Садовського за активну і плідно-творну організацію театральної справи:

“Такі заходи — добра нагода поспілкуватися зі своїми колегами, друзями, яких давно не бачив. З кожним роком дедалі більше відчуваю важливість театрального руху. НСТДУ оновлюється, набирає обертів. Перед українським театром у найближчі роки стоятимуть великі виклики. Нам важливо гуртуватися, мати відчуття, що ми одна велика родина”.

Оксана Дмитрієва, головний режисер Харківського державного академічного театру ляльок ім. В. Афанасєва — премія імені Сергія Данченка за творчі досягнення, що наближають український театр до кращих зразків світового мистецтва, естетичну довершеність:

“2019 року у мене була прекрасна театральна осінь. Я передивилася в Києві бага-

Учасники церемонії

то чудових вистав. Радію, що театр розвивається, він цікавий. Спілкуючись з іншими театрами, бачу інші світи. Вдячна нашому театру, київській театральної спільноті, яка так уважно ставиться до нашого колективу”.

Валерія Чайковська, актриса Київського академічного театру юного глядача на Липках — премія “Наш родовід” за мистецькі здобутки протягом багатьох років, розвиток і збагачення традиції театрального мистецтва України, передачу творчого досвіду молодим митцям:

“Згадуватиму хвилину отримання нагороди як одну з найяскравіших. Все життя тримаю за руку своїх “золотих” викладачів Анатолія Скибенка, Нонну Копержинську, Аркадія Гашинського, Костянтина Степанкова. В такі хвилини вони разом зі мною”.

Також лауреатами премій НСТДУ стали **Євген Звягін** — актор Дніпровського академічного театру драми і комедії (премія імені Мар'яна Крушельницького за створення ролей високого художнього рівня, які стали подією в театральному мистецтві України); **Людмила Вороніна** — актриса Дніпровського академічного теат-

ру драми і комедії (премія імені Марії Заньковецької за створення ролей високого художнього рівня, що стали подією в театральному мистецтві України); **Станіслав Зайцев** — головний художник Одеського академічного театру музичної комедії ім. М. Водяного (премія імені Федора Нірода за вагомий внесок у розвиток театрального сценографічного мистецтва, за визначні досягнення та високу мистецьку досконалість в цій галузі); **Олексій Кушельний** — директор-художній керівник Київської академічної майстерні театрального мистецтва “Сузір'я” (премія імені Панаса Саксаганського за відчуття у творчості громадського пульсу часу, утвердження принципів духовності та гуманізму).

Святковий настрій учасникам церемонії створили артисти Київського академічного театру українського фольклору “Берегиня”, театр “Фламенко”, солісти Національної опери України Любов Доброноженко, Максим Гара і Михайло Гумений, солістка Київської опери Олена Гребенюк та лауреат міжнародних конкурсів циркового мистецтва Артем Баранніков, які підготували невеликий концерт.

Чи існує в Україні «інша» драма?

У Національному центрі театрального мистецтва ім. Леся Курбаса презентували книжку “Інша драма”, що стала першою антологією експериментальних незвичайних українських п'єс. Нове видання — спільний проєкт Центру Курбаса та видавництва “Світ знань”.

твоя драма “не інша”, значить вона ніяка. Кожен автор — це всесвіт.

“Інша драма” — це перша антологія, яка вийшла після того, як Ярослав Верещак пішов у засвіти. Це була людина, відмінна від інших. Він творив інший простір в усі часи: радянські, перебудови, доби незалежності.

В антології дві мої п'єси: “Ніч вовків” і “Слон легший за вітер”. Прем'єра вистави за п'єсою “Ніч вовків” відбулася у Харківському драмтеатрі ім. Тараса Шевченка у період Майдану. Дирекція сказала, що їй не потрібні “політичні натяжки”. І виставу заборонили. Але натомість п'єсу поставили в Польщі.

Загалом більшість п'єс з цієї антології вже мають сценічну історію в Україні і далеко за її межами. Це відповідь тим, хто говорить, що української драми не існує або що вона недосконала.

— Прекрасно, що вийшла ця книжка, що ми можемо тримати її в руках, — зазначила вдова одного з авторів “Іншої драми”, Ярослава Верещака, пані Тамара. — Дай Боже, щоб у Центру Курбаса попереду було багато нових видань. Ярослав Верещак до останніх днів життя займався науковою роботою, хотів ще багато зробити. Вийшло чимало його книг, залишилася пам'ять для майбутніх поколінь.

— Ярослав Верещак зробив багато для

того, аби мої п'єси “Зніміть з небес офіціанта” та “Час Ч”, з'явилися саме в такому вигляді, в якому вони представлені у новій книжці, — зізнався драматург Олег Миколайчук-Низовець. — Перша п'єса мала два сценічні втілення, її кілька разів переробляли. Це ребус, який доводиться постійно розгадувати. Є твори, до яких хочеться повертатися. Останній варіант написав більше року тому, не думав, що він буде таким актуальним сьогодні.

Чотири роки тому готували до друку збірку “Майдан. До і після”. До неї тоді мала увійти і п'єса “Час Ч”. Ярослав Верещак доводив, що вона не може в такому вигляді увійти до книжки. Потім у цьому почала переконувати мене і моя колега Неда Нежданова. Врешті я погодився. А з часом зрозумів, що вони праві. Я сів і переробив її. Саме в такому вигляді п'єса з'явилася в “Іншій драмі” завдяки моїм колегам.

— Обидві мої п'єси, представлені в антології, пов'язані з Олександром Вітром. Ідеї пішли від нього, потім я їх змінювала, — розповіла Неда Нежданова. — П'єса “Коли повертається дощ” — була написана для ще неіснуючого, тобто майбутнього театру в Україні. Було відчуття, що потрібен дощ, потрібні зміни, а насправді вони не відбуваються. Вже три театри ставили цю п'єсу. Показово, що всі вони виникли саме після її написання. А прем'єра край-

ньої сценічної версії відбулася у Польщі, у театрі в Ольштині.

Продовженням цієї теми стала вистава “Загублені в тумані”. Відчуття, що дош не настав, а є туман гібридності. І проблема не в тому, як взаємодіяти з туманом, а в тому, щоб цей туман розсіявся. Головна героїня п'єси — воїн із позивним “Пума” поранена в ногу, вона закохана в чоловіка, який розмовляє поля. Пізніше у Фейсбуці прочитала історію реальної жінки з таким же військовим псевдо, схожу на описану мною, хоча я нічого не знала про неї. Думаю, це свідчення того, що “Загублені у тумані” — посил у майбутнє.

— Я спілкувалася з режисером Володимиром Завальнюком про ситуацію, що склалася у нас у країні. Після цієї розмови виник задум написання п'єси “Чистий, або Як виглядають мрії білого слона”, — згадала Оксана Танюк. — П'єса про те, як створюють фейки, і як потім ці фейки створюють нас. Написала її з чистого аркуша за кілька місяців до виходу книжки “Інша драма”.

На переконання авторки передмови до збірки Юлії Скибицької, кожна з представлених п'єс інакше по-різному, тут нетипові персонажі і не реалістичні, а містичні, віртуальні, або фантастичні ситуації. Театрознавець Василь Неволов підкреслив, що Центр Курбаса здійснює унікальну роботу з популяризації сучасної української драматургії, запропонував провести ще одну презентацію “Іншої драми” в лютому, коли у Всеукраїнському товаристві “Знання” зберуться режисери недержавних українських театрів.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Музика на полотні

Автори проекту від НАОМА — Тетяна Гончаренко та Ганна Андерс, від ЦКУтаМ — Ольга Музиченко, його автори — Стелла Мамікіна і Сергій Григор'єв, а також студенти II курсу факультету теорії та історії мистецтв Академії. Виставка є продовженням навчально-виставкового проекту “Моя перша виставка”, який реалізовують самостійно студенти НАОМА.

Олесь Соловей закінчив Республіканську художню школу ім. Тараса Шевченка. Згодом — Українську академію мистецтв (нині НАОМА) у майстерні монументального живопису Миколи Стороженка та Василя Чебаніка. Понад чверть століття викладає на кафедрі живопису та композиції Академії, з 1 січня минулого року виконує обов'язки завідувача цієї кафедри. Він — лауреат Премії імені Михайла Бойчука, нагороджений срібною медаллю НАОМА та медаллю “Золотої фортуни”.

Олесь Соловей відомий як монументаліст, що створив величні образи святих у Церкві Миколи Притиска під керівництвом

У Центрі української культури та мистецтва відкрили персональну виставку заслуженого діяча мистецтв України Олесь Солов'я “Мистецький образ — пори року”. Експозицію приурочили до 60-річчя факультету теорії та мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури України.

свого вчителя Миколи Стороженка. Автор панно, фрескових розписів у музеях, храмах, будівлях Києва та Івано-Франківська. Виставка знайомить зі зразками академічного живопису.

Організатори експозиції переконані, що пейзаж — це музика на полотні. А пори року — одна з найпопулярніших тем у живописі й музиці. Адже в підтексті пори року — саме життя людини, або етапи творчості художника.

Створюючи полотна, митець передає любов до українського пейзажу та настроїв, яким намагає його навколишній світ. Це діалог художника з природою, без якого картина залишається німою. Тема пір року знаходить відгук у найвибагливіших відвідувачів виставки. Допомогає пройти не тільки сезонами річного ци-

клу, а й стежинами його біографії. Ці роботи спонукають озирнутися, подивитися на себе, зупинитися на хвилинку й оцінити красу природи навколо.

Відкриваючи виставку, директор Центру української культури та мистецтва Світлана Долюшко зізналася: коли готували експозицію, вона по кілька годин розглядала деякі картини, а й зараз відкриває для себе в них багато нового. У час смартфонів та гаджетів художник зумів побачити неповторну красу природи. Проректор з науково-педагогічної роботи НАОМА, народний художник України Андрій Яланський відзначив, що протягом року це вже третя персональна виставка О. Солов'я, подякував студентам за її професійну підготовку. На переконання декана факультету теорії та історії мистецтва, заслуженого діяча мистецтв України Вікторії Мазур, студенти створили справжнє свято для викладачів та ректорату, подякувала за співпрацю Центру української культури та мистецтва. Проректор з наукової роботи Академії, кандидат мистецтвознавства Остап Ковальчук підкреслив, що такі виставки — унікальна можливість для студентів-мистецтвознавців поспілкуватися з автором у реальному галерейному просторі. А генеральний директор Державного заповідника “Стародавній Київ” Михайло Федорін запропонував Олесю Солов'я провести наступну персональну виставку в цьому заповіднику.

Олесь Соловей

— Це десятирічний проект НАОМА, що відбувається в стінах Центру, — наголосив Олесь Соловей. — Я був студентом Академії, потім аспірантом, нині в ній викладаю. Всі мої роботи, починаючи з 1988 року, перебувають у силовому полі НАОМА, спорідненості душ прекрасних вчителів, колег, студентів. Для студентів це перший досвід кураторської виставки. Ви набуваєте досвід спілкування з авторськими роботами. По суті — це ваш майбутній плацдарм. Хочеться, аби в цих прекрасних ви-

ставкових залах представляли не лише класиків, а й твори сучасних митців. Для мене цієї виставкою важливо було показати, що я не лише викладач, а й митець. А душа художника завжди прагне творчості...

Відкриває виставку натюрморт Олесь Солов'я. Напевне, глядачі відчують елегантність, поетичність його весняних та осінніх пейзажів. Сонячними зимовими краєвидами художник показав себе як яскравий колорист, який прагне відобразити на полотні всю велич краси рідної природи.

Картина “Сільська пастораль” є зразком жанрового живопису. Окраса виставки — “Портрет баби Варки”, що створений ще у студентські роки. На ньому селянська жінка, якій на той час було вже 85 років. Але вона волюва, енергійна, харизматична. І представляє собою образ української жінки — хазяйки своєї долі.

У роботах останніх років зовсім інший погляд на світ. Філософське сприйняття буття, відстороненість. І сприйняття Всесвіту як єдиного цілого, гармонію людини і природи, неба і землі.

Власн. інф.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Круглий стіл «Камо грядеши, Україно?!» довкола книжки Юрія ЩЕРБАКА «Україна в епоху війномиру»

30 січня о 16:00 Національний музей літератури України спільно з видавництвом “Ярославів Вал” запрошують на круглий стіл “Камо грядеши, Україно?!» довкола книжки підсумків і пророцтв Юрія Щербака “Україна в епоху війномиру”.

Нова книжка відомого українського письменника Юрія Щербака “Україна в епоху війномиру” — це спроба уявити Україну ХХІ століття у загальній картині фантастичних соціальних і науково-технологічних змін, що підстерігають людство. Ця книжка — знак тривоги і надії. Тривоги — бо надто серйозними є загрози, особливо з боку Росії, в час, коли Україна потребує єдності. І надії, бо ще залишається шанс врятувати Україну від капітуляції та розпаду.

“Україна в епоху війномиру” вже стала прогностичним бестселером і про неї говоритимуть ті, хто має що сказати. Ті, чие слово вагоме і важливе.

Запрошені до участі: Дмитро ПАВЛИЧКО, Богдан ГОРИНЬ, Павло МОВЧАН, Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, Микола ГОЛОМША, В'ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ, Володимир ВАСИЛЕНКО, Вадим СКУРАТІВСЬКИЙ, Василь ШЕВЧУК, Валерій ЖУРАВКОВ.

Ведучий: Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ.

Адреса: вул. Б. Хмельницького, 11 (метро “Театральна”). *Вхід вільний і бажаний!*

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

**Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.**

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

